

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 07 29*

BUVĘS ANTRASIS SKYRIUS

BYLA SIDABRAS IR KITI PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticijos Nr. 50421/08 ir 56213/08)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2015 m. birželio 23 d.

GALUTINIS

2015 m. rugsėjo 23 d.

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Sidabras ir kiti prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Guido Raimondi,

teisėjų András Sajó,

Nebojša Vučinić,

Helen Keller,

Robert Spano,

Jon Fridrik Kjølbro,

ad hoc teisėjo Lech Garlicki

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,

po svarstymo uždaramame posėdyje 2015 m. gegužės 12 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo trys Lietuvos piliečiai, Juozas Sidabras (toliau – pirmasis pareiškėjas) ir Kęstutis Džiautas (toliau – antrasis pareiškėjas), kurie 2008 m. spalio 14 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 50421/08) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį, ir Raimundas Rainys (toliau – trečiasis pareiškėjas), kuris 2008 m. lapkričio 15 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 56213/08) pagal Konvencijos 34 straipsnį.

2. Pirmajam ir antrajam pareiškėjams atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas V. Barkauskas. Trečiajam pareiškėjui atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas A. Paškauskas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. Nuo Lietuvos išrinkta teisėja Danutė Jočienė negalėjo dalyvauti nagrinėjant bylą (28 taisyklė). Vyriausybė atitinkamai vietoj jos paskyrė nuo Lenkijos išrinktą teisėją L. Garlicki (Konvencijos 26 straipsnio 4 dalis ir 29 taisyklė).

4. Pareiškėjai teigė, kad jie buvo diskriminuojami dėl jų buvusio KGB kadrinio darbuotojo statuso pažeidžiant Konvencijos 8 ir 14 straipsnius. Jie taip pat skundėsi, kad Valstybė, pažeisdama Konvencijos 46 straipsnį, negerbė jų teisių net po to, kai Teismas priėmė jiems palankų sprendimą. Galiausiai jie savo skunduose taip pat rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu.

5. 2009 m. kovo 17 d. peticijos buvo perduotos Vyriausybei.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

A. Pirmasis pareiškėjas

6. Pirmasis pareiškėjas Juozas Sidabras gimė 1951 m. ir gyvena Kaune.

7. Jis baigė Lietuvos valstybinį kūno kultūros institutą (dabar – Lietuvos sporto universitetas), įgijo sporto trenerio kvalifikaciją.

8. Nuo 1975 m. iki 1986 m. jis buvo SSRS valstybės saugumo komiteto Lietuvos padalinio (toliau – KGB) kadrinis darbuotojas. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. pareiškėjas įsidarbino mokesčių inspektoriumi.

9. 1999 m. gegužės 31 d. Lietuvos valstybės institucijos padarė išvadą, kad pirmajam pareiškėjui turi būti taikomi KGB įstatymo 2 straipsnyje nustatyti ribojimai (žr. šio sprendimo 64 punktą). Remiantis šia išvada 1999 m. birželio 2 d. pareiškėjas buvo atleistas iš darbo valstybinėje mokesčių inspekcijoje.

10. Pirmasis pareiškėjas administracinėje byloje pateikė skundą saugumo tarnyboms, nurodydamas, kad jo atleidimas pagal KGB įstatymą ir vėlesnis negalėjimas įsidarbinti yra neteisėti. Nacionaliniai teismai atmetė jo skundą (žr. *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą*, Nr. 55480/00 ir 59330/00, §§ 14–16, ECHR 2004-VIII).

11. 1999 m. lapkričio 29 d. pirmasis pareiškėjas pateikė peticiją Teismui, teigdamas, kad jis neteko darbo ir kad jo įsidarbinimo galimybės buvo apribotos dėl KGB įstatymo taikymo, pažeidžiant Konvencijos 8 ir 14 straipsnius.

12. 2004 m. liepos 27 d. sprendimu byloje *Sidabras ir Džiautas* (minėta pirmiau) Teismas nustatė Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą. Jis padarė išvadą, kad draudimas pirmajam pareiškėjui dirbti įvairiose privataus sektoriaus srityse taikant KGB įstatymo 2 straipsnį buvo neproporcinga priemonė, nepaisant siekiamų tikslų teisėtumo (žr. 2004 m. liepos 27 d. sprendimo 61 punktą). Teismas nurodė valstybei sumokėti pirmajam pareiškėjui 7 000 eurų (Eur) kompensaciją už turtinę ir neturtinę žalą ir bylinėjimosi išlaidas.

13. 2004 m. lapkričio 2 d. raštu Teismas pranešė Lietuvos Vyriausybei, kad Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas tapo galutinis 2004 m. spalio 27 d. pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, nes pagal Konvencijos 43 straipsnį nebuvo prašymo pirmiau minėtas bylas perduoti Teismo Didžiajai kolegijai.

14. 2005 m. Europos Tarybos Ministrų Komitetas nagrinėjo klausimą, ar buvo įvykdyti Teismo sprendimai bylose *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* (minėta pirmiau) bei *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą* (Nr. 70665/01 ir 74345/01, 2005 m. balandžio 7 d.). Dėl individualių priemonių Vyriausybė

pranešė Ministrų Komitetui, kad pirmajam pareiškėjui nustatyta suma jam sumokėta. Dėl bendrųjų priemonių Lietuvos Parlamentas rengė KGB įstatymo pataisas, kurios turėjo būti priimtoms artimiausiu metu. Be to, siekiant išvengti panašių Konvencijos pažeidimų, Lietuvos teismams ir kitoms institucijoms buvo pranešta apie Teismo sprendimą ir pateiktas sprendimo vertimas (taip pat žr. šio sprendimo 61–63 punktus).

15. 2006 m. gruodžio 8 d. pirmasis pareiškėjas nacionaliniame teisme pateikė skundą Lietuvos Respublikos valstybei, prašė priteisti 257 154 litus (Lt) turtinei žalai, kurią jis apskaičiavo vadovaudamasis dešimties metų valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamu darbo užmokesčiu, atlyginti ir 500 000 litų atlyginti neturtinei žalai, kurią jis tvirtino patyręs dėl besitęsiančio jo teisės į privataus gyvenimo gerbimą pažeidimo pagal Konvencijos 8 ir 14 straipsnius. Pirmasis pareiškėjas pažymėjo, kad nuo 1999 m. jis nedirbo ir buvo įregistruotas Šiaulių darbo biržoje, valstybės institucijoje, teikiančioje paramą asmenims, ieškantiems darbo. Jis teigė, kad net nors jis netarnavo KGB tarnyboje daugiau kaip dvidešimt metų, dėl KGB įstatyme nustatytų ribojimų jis negalėjo įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse nuo 1999 m.

16. Pirmasis pareiškėjas taip pat tvirtino, kad Lietuvos Respublika nevykdė savo įsipareigojimų pagal tarptautines sutartis ir Konvenciją. Nenurodydamas konkrečių Teismo sprendimų, jis manė, kad bendri Teismo suformuluoti principai reikalavo, kad Lietuva nedelsdama įvykdytų Teismo sprendimą jo byloje. Jo manymu, Teismo sprendimas jo byloje įpareigojo Lietuvą pakeisti KGB įstatymą. Tačiau Lietuvos Parlamentas neatsižvelgė į Teismo sprendimą ir vilkino KGB įstatymo, Teismo pripažinto nesuderinamu su Konvencija, pakeitimą. Jis padarė išvadą, kad nuo 2004 m. spalio 27 d., kai Teismo sprendimas jo byloje tapo galutinis, Lietuvos Respublika pažeidinėjo jo darbo teises.

17. 2007 m. vasario 21 d. pirmojo pareiškėjo prašymu Šiaulių darbo birža išdavė jam pažymą, kurioje nurodė, kad jis buvo įregistruotas kaip bedarbis nuo 1999 m. birželio 14 d. ir kad nuo 2004 m. rugpjūčio iki 2006 m. balandžio keletą kartų atsisakyta priimti pirmąjį pareiškėją į darbą „dėl pateisinamų priežasčių“. Iš kitų Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad šios pateisinamos priežastys buvo netinkama profesinė kvalifikacija ar darbo patirties stoka siekiant eiti produkto vadybininko pareigas uždaronoje akcinėje bendrovėje, gaminančioje televizorius, ir kitose vietinėse įmonėse; kitas kandidatas buvo pasirinktas cecho viršininko pareigoms atliekų tvarkymo uždaronoje akcinėje bendrovėje, anglų kalbos žinių stoka administratoriaus pareigoms viešbutyje.

Detaliai nepaaiškinant, 2007 m. vasario 21 d. pažymoje taip pat trumpai nurodyta, kad pirmasis pareiškėjas „neįdarbintas dėl taikomų apribojimų (negali dirbti vadovaujamo, pedagoginio darbo, apsaugoje)“.

18. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. kovo 13 d. sprendimu nusprendė pirmojo pareiškėjo skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Teismas nurodė, kad Strasbūro Teismas priteisė jam kompensaciją turtinei ir neturtinei žalai, pareiškėjo patirtai iki Teismo 2007 m. liepos 27 d. sprendimo, atlyginti. Pirmosios instancijos teismas toliau vertino pirmojo pareiškėjo skundą dėl jo besitęsiančio diskriminavimo po Teismo priimto sprendimo. Šiuo atžvilgiu teismas pažymėjo, kad Šiaulių darbo biržos 2007 m. vasario 21 d. pažymoje buvo nurodyta, kad jis neįdarbintas dėl taikomų apribojimų. Nedetalizuodamas faktų, Vilniaus apygardos administracinis teismas tik pažymėjo, kad pažyma ir kiti bylos įrodymai nepatvirtina, kad pareiškėjo teisė pasirinkti darbą privačiame sektoriuje buvo neįgyvendinta dėl to, kad įstatymo 2 straipsnio nuostatos nepakeistos po Teismo sprendimo. Todėl jo reikalavimas atlyginti žalą, tariamai patirtą po Teismo sprendimo priėmimo, buvo atmestas.

19. 2007 m. kovo 23 d. pirmasis pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Be jo ankstesnių argumentų, jis toliau tvirtino, kad po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo jis bendradarbiavo su Lietuvos valdžios institucijomis ir padėjo nustatyti buvusių KGB kadrinių darbuotojų tapatybę iki jiems patenkant į Lietuvos valdžios institucijas. Tačiau nepaisant jo lojalumo nepriklausomai Lietuvai ir jam palankaus Teismo sprendimo, toliau galiojant KGB įstatymui, jam buvo draudžiama dirbti teisinį, pedagoginį ir kitus darbus. Jis nedirbo nuo 1999 m. birželio ir todėl negalėjo rūpintis savo šeima.

Kaip matyti iš pirmojo pareiškėjo apeliacinio skundo, jis nepaminėjo konkretaus pavyzdžio, kai buvo neįdarbintas dėl savo statuso. Tačiau jis pakartojo savo nuomonę, kad Teismo suformuluoti principai reikalauja, kad valstybės įgyvendintų Teismo sprendimus be nepateisinamo delsimo ir per kiek įmanoma trumpiausią laiką.

20. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. balandžio 14 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Jis pažymėjo, kad Konvencija yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis, asmenys gali tiesiogiai remtis jos nuostatomis nacionaliniuose teismuose. Be to, esant Konvencijos teisės normų kolizijai su nacionaliniais įstatymais, Konvencija turi taikymo pirmenybę jų atžvilgiu. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad pirmojo pareiškėjo reikalavimas dėl kompensacijos už turtinę ir neturtinę žalą, patirtą iki 2004 m. liepos 27 d. (Strasbūro teismo sprendimo jo byloje priėmimo dienos), turėjo būti atmestas, nes patirta žala yra priteista šio Teismo sprendimu ir pareiškėjui išmokėta 7 000 eurų suma.

21. Nagrinėdamas pirmojo pareiškėjo reikalavimą dėl žalos, tariamai patirtos po Teismo sprendimo priėmimo, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Teismo sprendimu byloje *Scozzari ir Giunta prieš Italiją* ([DK], Nr. 39221/98 ir 41963/98, § 249, ECHR 2000-VIII), pažymėjo, kad valstybės išipareigojo savo vidaus teisinėje sistemoje imtis bendrųjų priemonių ir, jeigu reikia, individualių priemonių, kad būtų nutrauktas Teismo nustatytas pažeidimas ir, kiek įmanoma, atitaisytos jo

pasekmės. Valstybėms paliekama laisvė pasirinkti priemones, kuriomis jos atitaisys konkrečių pareiškėjų Konvencijos teisių pažeidimą, su sąlyga, kad šios priemonės suderinamos su Teismo sprendime padaryta išvada. *Restitutio in integrum* yra svarbus aspektas ištaisant pažeidimą.

22. Todėl, nors įstatymų leidėjas ir turėjo pareigą užtikrinti teisinį saugumą ir suderinti nacionalinę teisę su Konvencijos normomis, įstatymo pataisa nebuvo vienintelė priemonė Teismo sprendimui įvykdyti. Tas faktas, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas, pats savaime nepažeidė pirmojo pareiškėjo teisių. Administraciniai sprendimai ir nacionalinių teismų praktika taip pat gali užtikrinti asmens teises. Tiek KGB įstatymas, tiek Strasbūro Teismo sprendimas galiojo Lietuvoje. Pasak Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, jų kolizijos atveju pirmenybė turėjo būti suteikta Teismo sprendimui. Taigi net jeigu KGB įstatymas vis dar galiojo, atsisakymas įdarbinti pirmąjį pareiškėją privačiame sektoriuje dėl KGB įstatyme nustatytų ribojimų būtų neteisėtas. Taigi asmens teisių apsauga tiesiogiai taikant Teismo sprendimą, prieš priimant įstatymo pataisas, turi būti laikoma tinkamu Teismo sprendimo vykdymu.

23. Dėl bylos faktų Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad pirmasis pareiškėjas siekė įsidarbinti privačiame sektoriuje. Nacionalinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2007 m. vasario 21 d. Šiaulių darbo birža išdavė pirmajam pareiškėjui pažymą, kurioje nurodyta, kad jis įregistruotas darbo biržoje nuo 1999 m. birželio 14 d. ir nebuvo įdarbintas dėl jam taikomų ribojimų (žr. šio sprendimo 17 punktą). Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad 2007 m. gruodžio 28 d. Šiaulių darbo birža, atsakydama į teismo prašymą pateikti detalesnes pirmojo pareiškėjo neįdarbinimo priežastis, pateikė apeliacinės instancijos teismui kitą dokumentą, kuriame buvo nurodyta, kad 1999 m. birželio 14 d. su pirmuoju pareiškėju parengtas individualus įsidarbinimo planas, kurio pagrindinis tikslas – įsidarbinti teisininku (juriskonsultu), nes pirmasis pareiškėjas turėjo didesnę nei dešimties metų juristo darbo įvairiose Šiaulių miesto įmonėse ir įstaigose patirtį. Nuo 1999 iki 2004 m. Šiaulių darbo biržoje buvo registruota daugiau kaip trisdešimt juriskonsultų darbo vietų, reikalaujamas universitetinis teisinis išsilavinimas ir nurodytas atlyginimas – nežymiai didesnis nei minimali alga. Pirmajam pareiškėjui buvo suteikta informacija apie šias laisvas darbo vietas, tačiau jis nebuvo priimtas dėl, darbdavių manymu, netinkamos kvalifikacijos. Taigi Šiaulių darbo birža nebegalėjo pirmajam pareiškėjui siūlyti kitų juristo (juriskonsulto) darbo vietų. Siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes, 2003 m. pabaigoje pirmasis pareiškėjas dalyvavo kompiuterio naudojimo ir profesinio mokymo administracinio darbo srityje kursuose. 2004 m. su pirmuoju pareiškėju parengtas naujas įsidarbinimo planas, kurio tikslas, pirmajam pareiškėjui pageidaujant, įsidarbinti komercijos vadybininku. Šiaulių darbo birža vėliau nurodė šešias įmones, kurios atsisakė priimti pirmąjį pareiškėją į darbą komercijos

vadybininku, administratoriumi ir pardavimo vadybininku dėl to, kad buvo pasirinkti kiti kandidatai arba pirmajam pareiškėjui trūko anglų kalbos žinių.

24. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad šitie du dokumentai yra prieštaringi. Teismas manė, kad turėtų vadovautis 2007 m. gruodžio 28 d. dokumentu, kadangi jis yra vėlesnis, ir, teismo nuomone, išsamesnis ir su detaliais paaiškinimais. Jis padarė išvadą, kad KGB įstatyme nustatyti ribojimai asmenims įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse nebuvo taikomi pirmajam pareiškėjui. Vien KGB įstatymo galiojimas pats savaime nepažeidė pirmojo pareiškėjo teisių ir nesuteikė jam teisės į kompensaciją. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė, kad nėra jokių įrodymų, kad priėmus Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimą pareiškėjas nebuvo įdarbintas privačiame sektoriuje dėl KGB įstatyme nustatytų ribojimų. Be to, pirmasis pareiškėjas nepateikė jokios konkrečios informacijos, kas ir kada jo neįdarbino dėl KGB įstatymo ribojimų. Matyti, kad pirmasis pareiškėjas neįsidarbino dėl situacijos darbo rinkoje jo gyvenamojoje vietovėje. Be to, nėra duomenų, kad pareiškėjas būtų siekęs įsidarbinti kitais būdais, ne tik Šiaulių darbo biržos padedamas, ir kad dėl KGB įstatyme nustatytų ribojimų jis nebuvo įdarbintas. Konvencijos pažeidimas gali kilti, jeigu asmens teisių pažeidimas yra realus, o ne hipotetinis. Kadangi nebuvo įrodymų, kad po Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo pirmasis pareiškėjas negalėjo įsidarbinti dėl to, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas, ir padarius išvadą, kad jo teisė į darbą privačiame sektoriuje nebegalėjo būti ribojama, nes Konvencija buvo taikoma tiesiogiai, pirmojo pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo turėjo būti atmestas.

25. 2008 m. balandžio 18 d. praėjus keturioms dienoms po Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarties priėmimo pirmojo pareiškėjo byloje, Šiaulių darbo birža pirmajam pareiškėjui pasiūlė kreiptis į dvi privačias įmones dėl vadybininko darbo. 2008 m. gegužės 6 d. pirmasis pareiškėjas atvyko į Šiaulių darbo biržą ir pareiškė, kad jis neįsidarbino, nes jam netiko pasiūlytos darbo sąlygos. Jis ketino dalyvauti pokalbyje dėl vadybininko darbo kitoje įmonėje.

Vėliau 2008 m. pirmajam pareiškėjui nepavyko įsidarbinti vadybininku, draudimo konsultantu ir į kitas pareigas, nes jis nemokėjo užsienio kalbos, neturėjo tinkamos kvalifikacijos ar atitinkamo darbo patirties. Kaip matyti iš Teismui pateiktų dokumentų, pirmasis pareiškėjas atsisakė kitų darbų, paprasčiausiai dėl to, kad siūlomas atlyginimas per mažas ar darbo vieta per toli.

2008 m. gruodžio 23 d. pirmasis pareiškėjas buvo paskirtas savo motinos rūpintoju. Šiaulių darbo birža nutraukė darbo paiešką.

B. Antrasis pareiškėjas

26. Antrasis pareiškėjas, Kęstutis Džiautas, gimė 1962 m. ir gyvena Vilniuje.

27. Devintajame dešimtmetyje (tiksliai data nenurodyta) jis įgijo teisininko kvalifikaciją Vilniaus universitete. Nuo 1991 m. vasario 11 d. dirbo prokuroru.

28. 1999 m. gegužės 26 d. Lietuvos valstybės institucijos padarė išvadą, kad nuo 1985 m. iki 1991 m. antrasis pareiškėjas buvo KGB padalinio Lietuvoje kadrinis darbuotojas ir todėl jam taikytini KGB įstatymo 2 straipsnyje nustatyti apribojimai. Taigi 1999 m. gegužės 31 d. jis buvo atleistas iš darbo prokuratūroje.

29. Antrasis pareiškėjas pateikė skundą valstybės institucijoms, teigdamas, kad jo atleidimas iš darbo remiantis KGB įstatymu, kuris neleido jam įsidarbinti, buvo neteisėtas. Nacionaliniai teismai atmetė jo skundus (žr. *Sidabras ir Džiautas*, minėta pirmiau, §§ 20–23).

30. 2000 m. liepos 5 d. antrasis pareiškėjas pateikė peticiją Teismui. Panašiai kaip ir pirmasis pareiškėjas jis teigė, kad buvo pažeisti Konvencijos 8 ir 14 straipsniai.

31. 2004 m. liepos 27 d. sprendimu byloje *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* (minėta pirmiau) Teismas nustatė Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą ir priteisė antrajam pareiškėjui 7 000 Eur kompensaciją turtinei ir neturtinei žalai atlyginti ir bylinėjimosi išlaidas.

32. 2005 m. sausio 5 d. antrasis pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos Parlamento Žmogaus teisių komiteto pirmininką, Ministrą Pirmininką ir Teisingumo ministrą, teiraudamasis, ar valstybė ketina pakeisti KGB įstatymą, ir, jeigu taip, kada. Jis pripažino, kad Lietuvos valstybės institucijos išmokėjo sumą, kurią jam priteisė Teismas.

33. 2005 m. sausio 11 d. Vyriausybės atstovas Teisme pranešė antrajam pareiškėjui, kad Teisingumo ministerija rengia KGB įstatymo pataisas.

2005 m. vasario 26 d. Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkas pranešė antrajam pareiškėjui, kad Seimas sudarė darbo grupę, kuri taip pat rengė įstatymo pataisas.

34. Pasak Vyriausybės, nuo 2006 m. kovo 29 d. antrasis pareiškėjas buvo įrašytas į advokatų padėjėjų sąrašą ir tai būtina sąlyga siekiant tapti advokatu. Vyriausybė taip pat pastebėjo, kad antrasis pareiškėjas pateikė praktikos ataskaitą 2009 m. gegužės 14 d. ir ruošėsi laikyti advokatų kvalifikacinį egzaminą.

35. 2006 m. spalio 20 d. antrasis pareiškėjas pateikė skundą Lietuvos Respublikai prašydamas priteisti neturtinės žalos atlyginimą. Jis tvirtino, kad neteko 100 000 Lt dėl valstybės delsimo nuo 2004 m. liepos 27 d. (Teismo sprendimo priėmimo jo byloje datos) pakeisti KGB įstatymą. Tai riboja jo galimybes įsidarbinti tam tikrose privataus sektoriaus srityse. Jis teigė, kad remiantis bendrais Teismo sprendimų vykdymo principais valstybė nedelsdama turi įvykdyti Teismo sprendimą.

36. 2007 m. vasario 12 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas antrojo pareiškėjo skundą atmetė. Jis atkreipė dėmesį į tai, kad sprendimas

byloje *Sidabras ir Džiautas* negalėjo įpareigoti valstybės pakeisti KGB įstatymą per tam tikrą konkretų terminą ir kad Seimas svarsto atitinkamas įstatymo pataisas. Teismo posėdyje antrasis pareiškėjas pareiškė, kad kreipėsi į draudimo įmonę ir komercinį banką tam, kad patikrintų, kokia būtų potencialių darbdavių reakcija. Jis tvirtino, kad šitie darbdaviai atsakė, kad negalės jo priimti į darbą, nes toks priėmimas pažeistų KGB įstatymą. Tačiau pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad antrasis pareiškėjas nepateikė įrodymų, kurie patvirtintų jo nesėkmingą bandymą gauti konkretų darbą privačiame sektoriuje. Todėl teismas neturėjo pagrindo manyti, kad antrasis pareiškėjas iš tiesų kreipėsi į šiuos du darbdavius ir jie atsisakė jį įdarbinti.

37. Antrasis pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą. Visų pirma jis atkreipė dėmesį į tai, kad nebandė įsidarbinti privačiame sektoriuje, kad nepakenktų darbdaviams, kuriems būtų taikoma administracinė atsakomybė, jeigu jie būtų įdarbinę jį. Todėl jis neturi įrodymų, patvirtinančių, kad kreipėsi dėl darbo, neprieinamo jam dėl KGB įstatymo.

38. 2008 m. balandžio 18 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė antrojo pareiškėjo apeliacinį skundą. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo argumentai buvo panašūs į argumentus 2008 m. balandžio 14 d. nutartyje pirmojo pareiškėjo byloje (žr. šio sprendimo 20–22 punktus). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad antrasis pareiškėjas grindė savo reikalavimą dėl žalos atlyginimo Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo nevykdymu. Tačiau, remdamasis bylomis *Scozzari ir Giunta* (minėta pirmiau, § 249) ir *Vermeire prieš Belgiją* (1991 m. lapkričio 29 d., § 26, A serija, Nr. 214-C), pažymėjo, kad pagal Konvencijos 46 straipsnį, Susitariančiosios Šalys, nors ir prižiūrimos Ministrų Komiteto, yra laisvos pasirinkti tinkamas individualiąsias ir bendrąsias priemones, laikydamosi teisinio įsipareigojimo vykdyti Teismo sprendimus. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Konvencijos normos yra abstraktaus pobūdžio, nacionaliniams teismams reikėtų vadovautis Strasbūro Teismo praktika, kad geriau suvoktų šių normų turinį.

39. Nagrinėdamas faktines aplinkybes antrojo pareiškėjo byloje, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad ribojimai dirbti privačiame sektoriuje nebegali būti taikomi antrajam pareiškėjui, nes Teismo sprendimas byloje *Sidabras ir Džiautas* turėjo taikymo pirmenybę prieš KGB įstatymą. Taigi nepaisant to, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas, atsisakymas priimti jį į darbą remiantis ribojimais, nustatytais KGB įstatyme, pažeistų Konvenciją ir atitinkamai būtų neteisėtas. Taip pat, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo manymu, žmogaus teisių gynimas tiesiogiai taikant Teismo sprendimus, o ne keičiant įstatymą, buvo tinkamas būdas, kaip įvykdyti šiuos sprendimus. Taigi, tiesiogiai taikydama Konvenciją ir Teismo sprendimus, valstybė neatliko neteisėto neveikimo, kuris būtų valstybės civilinės atsakomybės sąlyga.

40. Antrasis pareiškėjas neįrodė, kad priėmus 2004 m. liepos 27 d. Teismo sprendimą bandė įsidarbinti privačiame sektoriuje ir nebuvo

įdarbintas dėl ribojimų, nustatytų KGB įstatyme. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad „vien prieštaravimų ir neaiškumų teisinėje sistemoje buvimas savaime nepagrindžia asmens teisių pažeidimo ir žalos asmeniui padarymo“. Panašiai, vien hipotetinis pažeidimas ir asmens manymas, kad jo teisės pažeistos, nepateikiant jokių objektyvių faktų, buvo nepakankami. Todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė antrojo pareiškėjo reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo.

C. Trečiasis pareiškėjas

41. Trečiasis pareiškėjas Raimundas Rainys gimė 1949 m. ir gyvena Vilniuje.

42. Nuo 1975 m. iki 1991 m. spalio jis buvo KGB padalinio Lietuvoje kadrinis darbuotojas. Vėliau įsidarbino teisininku privačioje telekomunikacijų bendrovėje „Omnitel“.

43. 2000 m. vasario 17 d. Valstybės saugumo departamentas pranešė „Omnitel“, kad trečiasis pareiškėjas buvo KGB kadrinis darbuotojas ir todėl jam taikomi ribojimai, nustatyti KGB įstatymo 2 straipsnyje. Taigi 2000 m. vasario 23 d. trečiasis pareiškėjas buvo atleistas iš darbo „Omnitel“.

44. Po nesėkmingo bylinėjimosi Lietuvos teismuose dėl jo grąžinimo į darbą ir nesumokėto atlyginimo (žr. *Rainys ir Gasparavičius*, minėta pirmiau, §§ 11–13), trečiasis pareiškėjas pateikė peticiją Teismui, teigdamas, kad jis neteko darbo ir jo įsidarbinimo galimybės buvo apribotos dėl KGB įstatymo taikymo jam, pažeidžiant Konvencijos 8 ir 14 straipsnius.

45. Sprendimu byloje *Rainys ir Gasparavičius* (minėta pirmiau, § 36) Teismas nusprendė, kad trečiojo pareiškėjo negalėjimas dirbti pagal savo ankstesnę profesiją teisininku privačioje telekomunikacijų bendrovėje ir jo besitęsiantis negalėjimas įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl „buvusio KGB kadrinio darbuotojo“ statuso pagal KGB įstatymą buvo neproporcinga ir todėl diskriminacinė priemonė, nepaisant siekiamų tikslų teisėtumo. Teismas padarė išvadą, kad buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu.

46. 2005 m. liepos 15 d. raštu Teismas pranešė Lietuvos Vyriausybei, kad Teismo 2005 m. balandžio 7 d. sprendimas tapo galutinis 2005 m. liepos 7 d. remiantis Konvencijos 44 straipsnio 2 dalimi, nes nebuvo gauta prašymo pagal Konvencijos 43 straipsnį pirmiau minėtas bylas perduoti svarstyti Didžiajai kolegijai.

47. 2005 m. liepos 25 d. trečiasis pareiškėjas, remdamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo 153 straipsnio 2 dalies 1 punktu (žr. šio sprendimo 65 punktą), Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui pateikė prašymą atnaujinti procesą jo ankstesnėje byloje dėl neteisėtų veiksmų ir grąžinimo į darbą „Omnitel“.

48. 2006 m. vasario 23 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad procesas nacionaliniuose teismuose buvo susijęs su trečiojo

pareiškėjo atleidimu iš teisininko pareigų telekomunikacijų bendrovėje, ir pabrėžė, kad Teismo sprendimas sudarė pagrindą abejoti šių nacionalinių sprendimų teisėtumu. Todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė atnaujinti procesą byloje pagal trečiojo pareiškėjo skundą atsakovams Valstybės saugumo departamentui ir jo buvusiam darbdaviui, privačiai telekomunikacijų bendrovei „Omnitel“.

Dėl rūšinio teisingumo byla vėliau buvo perduota iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui, bendrosios kompetencijos teismui.

49. 2007 m. liepos 10 d. Vilniaus apygardos teismas pripažino, kad trečiasis pareiškėjas buvo neteisėtai atleistas iš buvusio darbo „Omnitel“. Nagrinėdamas jo grąžinimą į buvusias pareigas, teismas rėmėsi Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalimi (žr. šio sprendimo 67 punktą) ir atkreipė dėmesį į tai, kad trečiasis pareiškėjas buvo atleistas iš darbo telekomunikacijų bendrovėje daugiau kaip prieš septynerius metus. Per šį laikotarpį trečiasis pareiškėjas dirbo kitokiose įmonėse (geležinkeliai, televizija). Be to, telekomunikacijų bendrovės veikla taip pat pasikeitė. Vilniaus apygardos teismo manymu, kadangi trečiajam pareiškėjui trūko tinkamos kvalifikacijos ir užsienio kalbos įgūdžių, po tokio ilgo laiko tarpo trečiasis pareiškėjas nebeturėjo kompetencijos dirbti teisininku šioje bendrovėje. Teismas taip pat pažymėjo, kad tuo metu trečiasis pareiškėjas dirbo kitoje įmonėje, nepatikslingamas, kokioje konkrečiai, taigi turi pajamų šaltinį. Vilniaus apygardos teismas taip pat pažymėjo besitęsiantį trečiojo pareiškėjo ir bendrovės konfliktą, kuris galėtų būti atskiru pagrindu negrąžinti jo į ankstesnes pareigas „Omnitel“. Galiausiai teismas pabrėžė, kad KGB įstatymas vis dar galioja. Vilniaus apygardos teismo manymu, grąžinus pareiškėją į ankstesnes pareigas, klausimas dėl jo atleidimo iš pareigų galėtų kilti *de novo* arba kiltų administracinės atsakomybės taikymo grėsmė jo darbdaviui. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, teismas atmetė trečiojo pareiškėjo prašymą grąžinti jį į ankstesnes pareigas.

50. Vilniaus apygardos teismas vėliau nagrinėjo klausimą dėl trečiojo pareiškėjo reikalaujamos kompensacijos (136 464 Lt) už negautas pajamas nuo 2000 m. vasario 23 d. iki 2007 m. kovo 23 d. Tačiau buvo pažymėta, kad Teismas jau nustatė jam daugiau kaip 120 000 Lt sumą už buvusią ir būsimą turtinę žalą. Be to, atleistas iš darbo „Omnitel“ trečiasis pareiškėjas dirbo įvairiose darbovietėse ir gavo daugiau kaip 90 000 Lt atlyginimą. Pagal Lietuvos teisę darbuotojui priklausančios darbo užmokesčio sumos priteisiamos ne daugiau kaip už trejus metus. Trečiojo pareiškėjo atveju atlyginimas „Omnitel“ sudarytų 145 440 Lt (4 040 Lt per mėnesį už trisdešimt šešis mėnesius). Taigi dvi sumos, kurias jis jau gavo (120 000 Lt ir 90 000 Lt), sudarė didesnę atlyginimą, nei buvo reikalaujama. Galiausiai trečiasis pareiškėjas pripažino, kad nuo jo atleidimo „Omnitel“ iš kitos valstybės už darbą KGB gauna pensiją nuo 500 Lt iki 800 Lt per mėnesį. Taigi reikalavimas dėl turtinės žalos atlyginimo turėjo būti atmestas.

51. Tiek trečiasis pareiškėjas, tiek „Omnitel“ pateikė apeliacinį skundą. Proceso metu trečiasis pareiškėjas prašė priteisti 167 534 Lt kompensaciją už negautas pajamas, kadangi nebuvo grąžintas į ankstesnes pareigas „Omnitel“.

52. 2008 m. vasario 11 d. nutartimi Lietuvos apeliacinis teismas netenkino abiejų apeliacinių skundų. Jis paliko galioti žemesniosios instancijos teismo išvadą, kad trečiasis pareiškėjas buvo atleistas iš jo buvusio darbo neteisėtai. Be to, buvo Darbo kodekso 297 straipsnio 4 dalyje nustatytos aplinkybės. Todėl trečiasis pareiškėjas negalėjo būti grąžintas į ankstesnį darbą „Omnitel“. Lietuvos apeliacinis teismas pridūrė, kad „įstatymai, numatantys draudimą dirbti buvusiems (SSRS) KGB kadriniams darbuotojams ryšių sistemoje tebegalioja, todėl grąžinus [trečiąjį] pareiškėją į darbą, gali kilti tam tikrų problemų“. Be to, pareiškėjas dirbo kitoje įmonėje ir gavo pensiją už jo buvusį darbą KGB. Taigi jis turi pajamų šaltinį. Lietuvos apeliacinis teismas taip pat pritarė žemesniosios instancijos teismo nuomonei, kad Strasbūro Teismas nustatė kompensaciją trečiajam pareiškėjui už turtinę žalą, kurią jis patyrė dėl neteisėto atleidimo iš darbo. Suma, kurios jis reikalavo šiuo metu, 167 534 Lt, buvo mažesnė nei jau gautos išmokos – 90 000 Lt ir 120 000 Lt.

53. Trečiasis pareiškėjas pateikė kasacinį skundą, pakartotinai reikalaudamas grąžinti jį į ankstesnes pareigas ir nustatyti kompensaciją už negautas pajamas. Jis teigė, kad Darbo sutarties įstatymo 42 straipsnio 1 dalis yra imperatyvi norma, pagal kurią teismui nustačius, kad darbuotojas atleistas iš darbo neteisėtai, tas darbuotojas turi būti grąžintas į jo ar jos ankstesnes pareigas. Todėl Lietuvos apeliacinio teismo motyvas, kad, „grąžinus [trečiąjį] pareiškėją į ankstesnį darbą, gali kilti tam tikrų problemų“, yra savavališkas.

54. „Omnitel“ teigė, kad 2000 m. trečiasis pareiškėjas buvo atleistas iš darbo vien vykdant KGB įstatymo reikalavimus. Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187⁶ straipsnyje nustatyta sankcija darbdaviui, nevykdančiam KGB įstatymo – nuo trijų tūkstančių iki penkių tūkstančių Lt. Tai greičiausiai ir galėjo įvykti, nes Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarime, priimtame dar iki trečiojo pareiškėjo atleidimo iš darbo, pripažino KGB įstatymo 2 straipsnį neprieštaraujančiu Konstitucijai. Nors Teismas nustatė pažeidimą trečiojo pareiškėjo byloje, KGB įstatymas vis dar galiojo ir trečiojo pareiškėjo grąžinti į ankstesnį darbą nebuvo galima. Be to, 2005 m. kovo 17 d. sprendimu Teismas neįpareigojo Lietuvos pakeisti KGB įstatymo. Teismas taip pat nenurodė, kad Lietuvos teismai turi grąžinti trečiąjį pareiškėją į jo ankstesnį darbą. Atsakydamas į pastarąjį argumentą, trečiasis pareiškėjas pažymėjo, kad Lietuvos Respublika, neapskųsdama Teismo sprendimo byloje *Rainys ir Gasparavičius* Didžiajai kolegijai, sutiko su Konvencijos aiškinimu ir taikymu sprendime. Jis tvirtino, kad Teismo sprendimas buvo pakankamas teisinis pagrindas jį sugrąžinti į ankstesnį darbą privačioje telekomunikacijų bendrovėje „Omnitel“, nepaisant to, kad KGB įstatymo 2 straipsnis nebuvo pakeistas.

55. Galiausiai „Omnitel“ tvirtino, kad žemesniosios instancijos teismai pagrįstai rėmėsi kitomis aplinkybėmis, svarstydami, kodėl trečiasis pareiškėjas negalėjo būti grąžintas į darbą pagal Darbo sutarties įstatymo 297 straipsnio 4 dalį, būtent, ekonominėmis, technologinėmis ir organizacinėmis, ir tuo, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos (žr. šio sprendimo 49 punktą).

56. 2008 m. birželio 20 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutarė:

„Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra tarptautinė sutartis, ratifikuota Lietuvos Respublikos Seimo, taigi ji yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis ... Siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi Konvencijoje ir jos protokoluose įtvirtintų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių, buvo įsteigtas Europos Žmogaus Teisių Teismas. Ratifikavusi Konvenciją, Lietuvos Respublika įsipareigojo vykdyti galutinį Teismo sprendimą bet kurioje byloje, kurioje ji dalyvauja šalies teisėmis. Konvencijos normos turi būti realiai įgyvendinamos. Pati valstybė nustato, kokiais būdais ji užtikrins Konvencijos nuostatų įgyvendinimą. Vienas iš tokių būdų yra CPK 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytas proceso byloje, kuri užbaigta įsiteisėjusiu teismo sprendimu (nutartimi), atnaujinimo pagrindas, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad Lietuvos Respublikos teismų sprendimai, nutartys ar nutarimai civilinėse bylose prieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai ir (ar) jos papildomiems protokolams, kurių dalyvė yra Lietuvos Respublika“.

57. Nagrinėdamas bylos faktines aplinkybes, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad trečiasis pareiškėjas dirbo teisininku „Omnitel“ ir buvo atleistas iš darbo 2000 m. vasario 23 d. dėl KGB įstatymo 2 straipsnyje nustatytų ribojimų. 1999 m. kovo 4 d. nutarimu Konstitucinis Teismas pripažino, kad tokie ribojimai buvo suderinami su Konstitucija.

58. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad 2005 m. balandžio 7 d. sprendimu Teismas nustatė, kad trečiasis pareiškėjas neteko teisininko darbo privačioje telekomunikacijų bendrovėje taikant KGB įstatymą, kurį Teismas pripažino diskriminaciniu ir pažeidžiančiu Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu. Teismas taip pat nusprendė, kad trečiojo pareiškėjo negalėjimas užsiimti jo ankstesne profesija ir jo besitęsiantis negalėjimas įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl jo „buvusio KGB kadrinio darbuotojo“ statuso pagal šį įstatymą buvo neproporcinga ir atitinkamai diskriminacinė priemonė, net atsižvelgiant į siekiamų tikslų teisėtumą (Teismo sprendimo 36 ir 45 punktai). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas toliau nusprendė:

„Taigi, nors Įstatymas, sudaręs pagrindą ieškovą atleisti iš darbo, tebėra galiojantis ir netgi pripažintas neprieštaraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai, tačiau jo pagrindu atliktas atleidimas iš darbo Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimu iš esmės pripažintas neteisėtu, t. y. buvo konstatuotas Konvencijos 14 straipsnio, aiškinant jį kartu su 8 straipsniu, pažeidimas. Ši aplinkybė sprendžiant ginčą nacionaliniame teisme nekvestionuotina. Nepriklausomai nuo to, kad atsakovų, vykdžiusių Įstatymo įpareigojimus, veiksmuose nėra kaltės, Konvencijos nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje įsipareigojimas sudarė teisinį pagrindą bylą nagrinėjusiems pirmosios ir apeliacinės instancijų teismams konstatuoti ieškovo atleidimo iš darbo neteisėtumą. Pažymėtina, kad tokio sprendimo pagrindas yra ne [Darbo sutarties įstatymo ar Darbo

kodekso] normos, reglamentuojančios grąžinimo į darbą klausimus, bet Konvencijos nuostatos ir Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas. Kartu akcentuotina tai, kad, tebegaliojant Įstatymui, kurio konstitucingumas jau buvo patikrintas, negali būti teigiamai sprendžiamas ieškovo grąžinimo į darbą klausimas. Atleidimo iš darbo pripažinimas neteisėtu šios bylos aplinkybių kontekste yra ieškovui pakankama satisfakcija“.

59. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad Teismas trečiajam pareiškėjui nustatė kompensaciją už esamą ir būsimą turtinę žalą. Atsižvelgiant į tai, kad jis gavo 35 000 Eur (apytiksliai 120 000 Lt), trečiajam pareiškėjui yra visiškai atlyginta žala už tai, kad jam buvo pritaikyta neproporcinga ir diskriminacinė priemonė – atleidimas iš darbo „Omnitel“. Pasak kasacinės instancijos teismo, „pakartotinai priteisti žalos atlyginimą už pažeidimą, kurio tęstinumo Teismas savo sprendime nekonstatavo, nėra teisinio pagrindo“.

60. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesniosios instancijos teismų sprendimus paliko nepakeistus. Jis taip pat pažymėjo, kad „Kiti kasaciniuose skunduose išdėstyti argumentai ... [trečiojo pareiškėjo] bylos aplinkybių kontekste teisiškai neturi įtakos skundžiamų teismų sprendimo ir nutarties teisėtumui“.

D. Teismo 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimų vykdymas

61. 2005 m. vasario 9 d. buvo sudaryta Seimo darbo grupė tam tikriems įstatymams, įskaitant KGB įstatymo 2 straipsnį, pakeisti. Remiantis Vyriausybės dokumentais, pateiktais Teismui, nuo 2005 m. sausio Lietuvos Vyriausybė pateikė keletą ataskaitų Europos Tarybos Teismo sprendimų vykdymo departamentui, nurodydama individualiąsias ir bendrąsias priemones, kuriomis buvo vykdomi Teismo sprendimai pareiškėjų bylose. Pirma, ji pažymėjo, kad Teismo nustatyta kompensacija buvo išmokėta pareiškėjams. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Teismo sprendimai ir jų vertimai į lietuvių kalbą buvo išplatinti Lietuvos teismams.

62. Vyriausybė manė, kad tinkamas Teismo sprendimų vykdymas reikalavo priimti teisinį reguliavimą, kuris, laikantis Konvencijos reikalavimų, leistų buvusiems KGB kadriniams darbuotojams įsidarbinti privačiame sektoriuje. Šiuo požiūriu ji nurodė, kad KGB įstatymo 2 straipsnio pakeitimai įregistruoti Seime ir buvo pateikti 2005 m. birželio 14 d. posėdyje. Vyriausybė tikėjosi, kad įstatymas bus pakeistas 2005 m. Seimo rudens sesijos pradžioje. Vyriausybė taip pat manė, kad KGB įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas užtikrins pusiausvyrą tarp siekiamų tikslų ir įsikišimo į teisę į privataus gyvenimo gerbimą. Įstatymo pataisos taip pat suteiks tinkamą apsaugą nuo diskriminacijos, taip pat tinkamą KGB įstatyme nustatytų įsidarbinimo ribojimų teisminę priežiūrą.

2007 m. vasarį Vyriausybė pranešė Sprendimų vykdymo departamentui, kad KGB įstatymo pataisos pateiktos Seimui 2007 m. sausio 16 d. Tačiau

balsavimas Seime neįvyko, nes nebuvo reikiamo skaičiaus balsų. Ji pakartojo ankstesnį teiginį dėl KGB įstatymo pakeitimo svarbos ir tikėjosi, kad atitinkamos KGB įstatymo pataisos bus priimtose 2008 m. pavasari. 2007 m. spalį Vyriausybė pranešė Sprendimų vykdymo departamentui, kad naujas įstatymo projektas, visiškai keičiantis KGB įstatymą (ne tik jo 2 straipsnį), įtrauktas į Seimo rudens sesijos darbų programą.

2008 m. rugsėjį Vyriausybė pranešė Sprendimų vykdymo departamentui, kad KGB įstatymas iki šiol nepakeistas ir, deja, greičiausiai nebus pakeistas iki Seimo rinkimų 2008 m. spalį. Tačiau tam tikri specialieji įstatymai, pavyzdžiui, reguliuojantys advokato, antstolio, notaro profesiją, buvo pakeisti, taigi nebedraudė buvusiems KGB kadriniams darbuotojams užsiimti šiomis profesijomis. Vyriausybė taip pat pareiškė, kad Teismo sprendimai tiesiogiai taikomi Lietuvos teisės sistemoje. Taigi tai, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas, neturi teisinių pasekmių buvusiems KGB kadriniams darbuotojams, siekiantiems įsidarbinti privačiame sektoriuje.

2009 m. sausio 22 d. raštu Vyriausybė pranešė Sprendimų vykdymo departamentui, kad nuo tų metų sausio 1 d. net formalūs ribojimai, nustatyti KGB įstatyme, nustojo galioti.

63. KGB įstatymas niekada nebuvo pakeistas ir vis dar galioja.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

64. Įstatymas dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos – (KGB įstatymas) buvo priimtas 1998 m. liepos 16 d. ir įsigaliojo 1999 m. sausio 1 d. KGB įstatymo 2 straipsnyje buvo nustatyta, kad buvę KGB kadriniai darbuotojai 10 metų nuo šio įstatymo įsigaliojimo negali dirbti tam tikrose privataus sektoriaus srityse. Taigi jiems nebuvo leidžiama dirbti advokatais, notarais, bankuose ir kitose kredito įstaigose, strateginiuose ūkio objektuose, saugos tarnybose (struktūrose), kitose tarnybose (struktūrose), teikiančiose detektyvų paslaugas, ryšių sistemoje, švietimo įstaigose pedagogais, auklėtojais ir šių įstaigų vadovais, taip pat jie negalėjo dirbti darbo (eiti pareigų), susijusio su ginklo turėjimu (KGB įstatymo tekstą ir su juo susijusią vidaus teisę žr. sprendime byloje *Sidabras ir Džiautas*, minėta pirmiau, §§ 24–29).

65. Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas, kai valstybinio administravimo subjektas yra viena iš šalių. Šio įstatymo 153 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad vidaus procesas gali būti atnaujinamas administracinėje byloje, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad nacionalinio teismo sprendimas prieštarauja Konvencijai ar jos protokolams. Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta panaši taisyklė civilinėse bylose. Kodekso 4 straipsnyje įtvirtinta, kad žemesniosios

instancijos teismai, taikydami teisę, atsižvelgia į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje suformuluotus teisės taikymo išaiškinimus.

66. Darbo sutarties įstatymo 26 straipsnio 1 dalies 14 punkte nustatyta, kad darbo sutartis pasibaigia, kai darbo sutartis prieštarauja įstatymų reikalavimams. Pagal 42 straipsnio 1 ir 2 dalis, darbuotojas, nesutikdamas su atleidimu iš darbo, turi teisę kreiptis į teismą. Jeigu teismas nustato, kad darbuotojas atleistas iš darbo neteisėtai, teismas grąžina jį į ankstesnįjį darbą ir darbdavys privalo išmokėti darbuotojui atlyginimą už visą priverstinės pravaikštos laiką. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai neteisėtai atleistas darbuotojas pareiškia, kad grąžinus jį į ankstesnįjį darbą jam būtų sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, teismas gali darbuotojo prašymu negrąžinti jo į darbą, o priteisti jam kompensaciją.

67. Darbo kodekso 297 straipsnio 3 ir 4 dalyse, reguliuojančiose ginčus dėl darbo sutarčių, nustatyta, kad jeigu darbuotojas buvo atleistas iš darbo be teisėto pagrindo, teismas grąžina jį į ankstesnįjį darbą ir priteisia jam darbo užmokestį nuo neteisėto atleidimo iš darbo dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos. Tačiau jeigu teismas nustato, kad darbuotojas į ankstesnįjį darbą negali būti grąžinamas dėl ekonominių, technologinių, organizacinių ar panašių priežasčių arba dėl to, kad jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos dirbti, teismas pripažįsta atleidimą neteisėtu ir priteisia išeitinę išmoką. Ši išmoka priklauso nuo darbuotojo stažo, taip pat nuo vidutinio darbo užmokesčio nuo atleidimo iki teismo sprendimo įsigaliojimo dienos.

68. Civilinio proceso kodekso 418 straipsnyje nustatyta, kad jeigu darbuotojas pareiškė vieną iš įstatymuose numatytų alternatyvių reikalavimų, pirmosios instancijos teismas, nustatęs, jog tenkinti pareikštą reikalavimą nėra pagrindo, gali savo iniciatyva, kai yra pagrindas, taikyti įstatymų numatytą alternatyvų darbuotojo teisių ar teisėtų interesų gynimo būdą.

69. Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187⁶ straipsnyje nustatyta, kad darbdaviui, nevykdančiam KGB įstatyme nustatyto reikalavimo atleisti „buvusį KGB kadrinį darbuotoją“ iš darbo, nustatoma bauda nuo 3 000 Lt iki 5 000 Lt.

III. BYLAI REIKŠMINGA TARPTAUTINĖ MEDŽIAGA

70. Ministrų Komiteto 2001 m. sausio 10 d. Ministrų pavaduotojų 736 posėdyje priimtose taisyklėse dėl Europos žmogaus teisių konvencijos 46 straipsnio 2 dalies taikymo yra nustatyta:

3 taisyklė

„Informacija Ministrų Komitetui apie priemones, kurių imtasi siekiant įvykdyti Teismo sprendimą

a. Kai sprendimu, perduotu Ministrų Komitetui remiantis Konvencijos 46 straipsnio 2 dalimi, Teismas pripažino, kad buvo padarytas Konvencijos ar jos protokolų pažeidimas ir/ar nustatė teisingą atlyginimą nukentėjusiai šaliai pagal Konvencijos

SPRENDIMAS SIDABRAS IR KITI PRIEŠ LIETUVĄ

41 straipsnį, Komitetas turi skatinti suinteresuotą valstybę pranešti jam apie priemones, kurių ėmėsi valstybė po Teismo sprendimo, atsižvelgdama į įsipareigojimą vykdyti jį pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį.

b. Prižiūrėdamas Teismo sprendimo vykdymą atsakovėje valstybėje, remdamasis Konvencijos 46 straipsnio 2 dalimi, Ministrų Komitetas turi ištirti, ar:

- buvo išmokėtas bet koks Teismo nustatytas teisingas atlyginimas, įskaitant tam tikrais atvejais ir palūkanas:

- ir, jeigu reikalaujama, ir atsižvelgdamas į suinteresuotos valstybės diskreciją pasirinkti būdus Teismo sprendimui įvykdyti, ar

- buvo imtasi individualių priemonių siekiant užtikrinti, kad pažeidimas nutrauktas ir kad nukentėjusioji šalis grąžinta kiek įmanoma į ankstesnę padėtį, buvusią iki Konvencijos pažeidimo;

- buvo priimtos bendrosios priemonės, užkertančios kelią kitiems panašiams į jau nustatytąjį pažeidimus ar nutraukiančios besitęsiančius pažeidimus“.

71. Kaip individualių priemonių pavyzdžiai Taisyklėse nurodyta įrašų apie nepagrįstą teistumą išbraukimas iš teistumo registro, leidimų gyventi valstybėje išdavimas, ginčijamo nacionalinio proceso atnaujinimas (dėl šio paskutinio aspekto taip pat žr. 2000 m. sausio 19 d. Ministrų pavaduotojų 694 posėdyje priimtą Ministrų Komiteto rekomendaciją Nr. Rec(2000)2 valstybėms narėms dėl pakartotinio ar atnaujinto tam tikrų bylų nagrinėjimo nacionaliniu lygmeniu, priėmus Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus).

Kaip bendrųjų priemonių pavyzdžiai Taisyklėse minimos įstatyminės ar reguliavimo pataisos, teismų praktikos ar administracinės praktikos pakeitimai, Teismo sprendimo paskelbimas atsakovės valstybės kalba ir išplatinimas suinteresuotoms valstybės institucijoms.

72. Ministrų Komiteto rekomendacijoje Nr. Rec(2004)6 valstybėms narėms dėl vidaus teisinės gynybos priemonių tobulinimo (Ministrų Komiteto priimta 2004 m. gegužės 12 d.) nustatyta:

Konvencija kaip nacionalinės teisės sistemos sudėtinė dalis

„7. Pirminė veiksmingos teisinės gynybos priemonės sąlyga yra Konvencijos teisių apsauga nacionalinėje teisės sistemoje. Šiame kontekste sveikintina, kad šiuo metu Konvencija tapo neatsiejama visų valstybių dalyvių nacionalinės teisės sistemos dalimi. Tai patobulino veiksmingų teisinės gynybos priemonių prieinamumą. Prie veiksmingų teisinės gynybos priemonių prieinamumo prisideda ir tai, kad teismai ir vykdomosios valdžios institucijos, taikydami vidaus teisę, vis labiau atsižvelgia į Teismo praktiką ir suvokia savo pareigą vykdyti Teismo sprendimus bylose, tiesiogiai susijusiose su jų valstybe (žr. Konvencijos 46 straipsnį). Šią tendenciją stiprina ir kompetentingų nacionalinių institucijų galimybės, remiantis Rekomendacija Nr. Rec(2000)2, peržiūrėti ar atnaujinti konkrečius procesus, dėl kurių Teismas nustatė pažeidimą.

8. Tobulinant vidaus teisinės gynybos priemones taip pat reikia imtis papildomų priemonių tam, kad taikydamos nacionalinę teisę, nacionalinės institucijos galėtų atsižvelgti į Konvencijos reikalavimus, ypač tuos, kurie nustatomi Teismo sprendimuose, susijusiuose su jų valstybe. Visų pirma, tai reiškia Teismo praktikos

skelbimo ir platinimo patobulinimą (prireikus verčiant ją į suinteresuotos valstybės valstybinę (-es) kalbą (-as)) ir teisėjų ir kitų valstybės tarnautojų mokymus, atsižvelgiant į šiuos reikalavimus. Taigi ši rekomendacija glaudžiai susijusi su kitomis dviem rekomendacijomis, Ministrų Komiteto priimtomis šiose srityse“.

73. 1969 m. gegužės 23 d. Vienos konvencijos „Dėl tarptautinių sutarčių teisės“, Lietuvos ratifikuotos 1992 m. sausio 15 d., 26 straipsnyje ir preambulės 3 punkte nustatytas principas *pacta sunt servanda*:

„Kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma, ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti“.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 8 IR 14 STRAIPSNIŲ BEI KONVENCIJOS 46 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

74. Remdamiesi Konvencijos 46 straipsniu, pareiškėjai skundėsi, kad Lietuva, nepaisydama Teismo 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimų, nepanaikino įstatymo nuostatos, pagal kurią buvusiems KGB kadriniams darbuotojams buvo draudžiama dirbti tam tikrose privataus sektoriaus srityse, ir toks šių nuostatų nepanaikinimas, pasak pareiškėjų, buvo nesuderinamas su Teismo nustatytu Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimu. Pareiškėjai taip pat rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu, tačiau Teismas mano, kad šį skundą apima pagrindinis skundas. Konvencijos 8, 14 ir 46 straipsniuose nustatyta:

8 straipsnis

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ... gyvenimas ...

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

14 straipsnis

„Naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos ... ar kitais pagrindais“.

46 straipsnis

„1. Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja vykdyti galutinį Teismo sprendimą kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra.

2. Galutinis Teismo sprendimas perduodamas Ministrų Komitetui, kuris prižiūri jo vykdymą.

....

4. Jei Ministrų Komitetas mano, kad Aukštoji Susitariančioji Šalis atsisako vykdyti sprendimą byloje, kurios šalis ji yra, jis, oficialiai išpėjęs Šalį ir priėmęs sprendimą dviejų trečdalių įgaliotų dalyvauti Komitete atstovų balsų dauguma, gali perduoti Teismui nagrinėti klausimą, ar Šalis įvykdė savo įsipareigojimą pagal 1 dalį.

5. Jei Teismas nustato 1 dalies pažeidimą, jis perduoda bylą Ministrų Komitetui, kad šis apsvarstytų, kokių priemonių turi būti imtasi. Jei Teismas nenustato 1 dalies pažeidimo, jis perduoda bylą Ministrų Komitetui, kuris užbaigia bylos nagrinėjimą.“

A. Priiimtinas

1. Šalių argumentai

a) Vyriausybė

75. Vyriausybė teigė, kad šios bylos visiškai skyrėsi nuo *Mehemi prieš Prancūziją* (Nr. 2) (Nr. 53470/99, § 43 *in fine*, ECHR 2003-IV)), nes jose nėra keliamas naujas klausimas, Teismo dar neišnagrinėtas bylose *Sidabras ir Džiautas* ir *Rainys ir Gasparavičius* (abi minėtos). Todėl Vyriausybė buvo tvirtai įsitikinusi, kad šios bylos susijusios vien su Teismo sprendimų vykdymu pagal Konvencijos 46 straipsnį ir turėtų būti pripažintos nepriimtiniomis *ratione materiae* 35 straipsnio 3 dalies požiūriu.

76. Vyriausybė pažymėjo, kad individualiosios ir bendrosios priemonės, susijusios su pirmiau minėtų Teismo sprendimų vykdymu, buvo įgyvendintos. Dėl individualiųjų priemonių, Vyriausybė nustatytu laiku sumokėjo Teismo kaip teisingą atlyginimą priteistas sumas. Dėl bendrųjų priemonių, tam tikri specialieji įstatymai buvo pakeisti, panaikinant anksčiau privačiame sektoriuje taikomus įsidarbinimo ribojimus. Be to, Teismo sprendimai buvo tiesiogiai taikomi Lietuvoje ir todėl ribojimai įsidarbinti privačiame sektoriuje buvo laikomi neteisėtais. Be to, nuo 2009 m. sausio 1 d. KGB įstatyme nustatyti ribojimai, susiję su buvusių KGB kadrinių darbuotojų įsidarbinimu, įskaitant ir įsidarbinimą viešajame sektoriuje, nebegaliojo. Taip pat buvo atkreiptas Ministrų Komiteto dėmesys į tai, kad abu Teismo sprendimai buvo išversti, paskelbti ir išplatinti.

77. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, Vyriausybė manė, kad Teismas neturi jurisdikcijos dėl Ministrų Komiteto vykdomos Teismo sprendimų priežiūros tais atvejais, kai nekyla naujo klausimo toje pačioje byloje po Teismo sprendimo (Vyriausybė rėmėsi *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (Vgt) prieš Šveicariją* (Nr. 2) [DK], Nr. 32772/02, ECHR 2009). Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjai šiose bylose rėmėsi tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis ir teisės pagrindais, dėl kurių Teismas nustatė pažeidimą ir žalos atlyginimą 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimuose. Taigi Vyriausybė manė, kad šių peticijų kontekste tik atsisakymas įdarbinti pareiškėjus tose privataus sektoriaus srityse, kuriose įsidarbinti jiems buvo formaliai draudžiama pagal KGB įstatymą, ir vėlesnis nacionalinių teismų negalėjimas apginti jų teises galėtų būti laikomas „nauju klausimu“. Nesant tokios informacijos, pagrįstos aktualiais įrodymais,

Teismas neturėjo jurisdikcijos šiems klausimams, kurie buvo bendradarbiavimo tarp Lietuvos Vyriausybės ir Ministrų Komiteto dalykas.

78. Vyriausybės nuomone, net nelaukiant oficialios įstatymų leidybos priemonės Teismo sprendimai turi būti laikomi tinkamai įvykdytais, tiesiogiai taikant ir suteikiant taikymo pirmenybę Konvencijai ir Teismo sprendimams prieš prieštaraujančias nacionalinės teisės nuostatas. Dėl pirmojo ir antrojo pareiškėjų, tokią poziciją *expressis verbis* patvirtino Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2008 m. balandžio 14 ir 18 d. nutartyse, kuriose jis nutarė, kad atsisakymas įdarbinti tais pačiais diskriminaciniais pagrindais, kuriuos pasmerkė Teismas 2004 m. liepos 27 d. sprendimu, reikštų naują Konvencijos pažeidimą ir būtų neteisėtas. Būtinybę veiksmingai įgyvendinti Konvencijos nuostatas ir įvykdyti Teismo sprendimus patvirtino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas trečiojo pareiškėjo bylą.

79. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad atsižvelgiant į Teismo sprendimų vertimą, skelbimą ir platinimą Konvencijos ir Teismo praktikos tiesioginis taikymas ir viršenybė sudarė pakankamą bendrąją priemonę užkirsti keliui tokiems pat pažeidimams ateityje. Siekiant pakeisti KGB įstatymą, „be nepagrįsto delsimo“ buvo imtasi veiksmų. Tačiau kadangi tokios priemonės buvo įstatymų leidybos priemonės, jos užtruko ilgiau nei priemonės, kurių ėmėsi kitos kompetentingos valstybės institucijos.

b) Pareiškėjai

80. Pirmasis ir antrasis pareiškėjai neginčijo fakto, kad Lietuva sumokėjo sumas, Teismo priteistas jiems už neturtinę žalą. Tačiau, jų manymu, ši pinigine kompensacija buvo tik viena iš priemonių vykdant Teismo sprendimą ir Konvencijos 8 ir 14 straipsnių pažeidimo nustatymas reikalavo *restitutio in integrum*.

81. Kai Teismo sprendimas jų byloje tapo galutinis, Lietuvos Respublika turėjo įsipareigojimą imtis visų būtinų priemonių, įskaitant įstatymo pataisas, siekdama pašalinti iš nacionalinės teisės visas nuostatas, kurios prieštaravo Konvencijai. Šiuo požiūriu du pareiškėjai pažymėjo, kad nors Teismas ir priėmė sprendimą 2004 m. liepos 27 d., KGB įstatyme nustatyti ribojimai vis dar galiojo, kol nustojo galioti – 2009 m. sausio 1 d. Jie nurodė, kad valstybė panorusi galėjo priimti naujus įstatymus ar pakeisti anksčiau priimtus per kelias savaites. Tačiau taip nebuvo jų byloje. Be to, Vyriausybės teiginys, kad jų peticijos nepriimtinos *ratione materiae*, nes vykdymo procesas tęsėsi nuo Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo, pažeidė *ex iniuria ius non oritur* principą, kadangi tai reiškė, kad kelerius metus valstybė negalėjo atitaisyti nustatyto pažeidimo ir vis tiek galėjo būti laikoma veikiančia teisėtai arba bent niekuo nerizikuojančia.

82. Aptardamas Teismo sprendimų vykdymą per teismų praktiką, pirmasis pareiškėjas pabrėžė, kad pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalį administraciniai teismai nagrinėjo bylas, kuriose

viena iš šalių buvo valstybė ar valstybinio administravimo subjektas. Todėl 2000 m. pirmasis pareiškėjas pateikė skundą administraciniame teisme, prašydamas sugrąžinti jį į valstybės tarnybą. Panašiai, 2006 m. Teismui priėmus jam palankų sprendimą, jis vėl bylinėjosi su valstybe dėl žalos atlyginimo. Priešingai, jeigu darbdavys privačiame sektoriuje atsisakytų įdarbinti asmenį, jis ar ji turėtų kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus, pradėdamas nuo apylinkės teismo ir prireikus eidamas iki Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kaip kasacinio teismo. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija dėl buvusių KGB kadrinių darbuotojų teisių pagal Konvencijos 8 ir 14 straipsnius po Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo buvo aiški: kol KGB įstatymas galiojo, trečiojo pareiškėjo grąžinimas į darbą negalėjo būti sprendžiamas teigiamai (žr. šio sprendimo 58 punktą). Pirmasis pareiškėjas nežinojo apie priešingą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką. Taigi atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir į tai, kad bendrosios kompetencijos žemesniosios instancijos teismai turėjo vadovautis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir principais, pirmojo pareiškėjo teisė į privataus gyvenimo gerbimą nebūtų buvusi apginta teisme.

83. Trečiasis pareiškėjas nurodė, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas dėl politinių priežasčių.

2. Teismo vertinimas

84. Byloje *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (Vgt) (Nr. 2)* (minėta pirmiau) Didžioji kolegija apibendrina kriterijus, į kuriuos turi būti atsižvelgiama tokio pobūdžio byloje:

„61. Teismas kartoja, kad pažeidimo nustatymas jo sprendimuose yra iš esmės deklaratyvus (žr. *Marckx prieš Belgiją*, 1979 m. birželio 13 d., § 58, A serija, Nr. 31; *Lyons ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* (nutarimas), Nr. 15227/03, ECHR 2003-IX; ir *Krčmář ir kiti prieš Čekijos Respubliką* (nutarimas), Nr. 69190/01, 2004 m. kovo 30 d.) ir kad pagal Konvencijos 46 straipsnį Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja vykdyti galutinį Teismo sprendimą kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra, vykdymą prižiūrint Ministrų Komitetui (žr., *mutatis mutandis*, *Papamichalopoulos ir kiti prieš Graikiją* (50 straipsnis), 1995 m. spalio 31 d., § 34, A serija, Nr. 330-B).

62. Tačiau Ministrų Komiteto vaidmuo šioje srityje nereiškia, kad priemonės, kurių ėmėsi atsakovė valstybė Teismo nustatytam pažeidimui atitaisyti, negali kelti naujo Teismo nenagrinėto klausimo (žr. *Mehemi prieš Prancūziją (Nr. 2)*, Nr. 53470/99, § 43, ECHR 2003-IV, su nuorodomis į *Pailot prieš Prancūziją*, 1998 m. balandžio 22 d., § 57, *Reports* 1998-II; *Leterme prieš Prancūziją*, 1998 m. balandžio 29 d., *Reports* 1998-III; ir *Rando prieš Italiją*, Nr. 38498/97, § 17, 2000 m. vasario 15 d.) ir sudaryti naujos peticijos, kuri gali būti nagrinėjama Teisme, dalyką. Kitaip tariant, Teismas gali nagrinėti skundą, kad bylos peržiūrėjimas nacionaliniu lygmeniu vykdant vieną iš Teismo sprendimų sukėlė naują Konvencijos pažeidimą (žr. *Lyons ir kiti*, minėta pirmiau, ir taip pat *Hertel prieš Šveicariją* (nutarimas), Nr. 3440/99, ECHR 2002-I).

63. Šiame kontekste turi būti remiamasi kriterijais, nustatytais Teismo praktikoje dėl 35 straipsnio 2 dalies b punkto, pagal kurį peticija gali būti pripažinta nepriimtina, jeigu pagal savo esmę tokia pat, kokią Teismas jau svarstė ... ir jeigu peticijoje nėra jokios reikšmingos naujos informacijos“. Teismas turi atitinkamai įsitikinti, ar dvi jam pareiškėjos asociacijos pateiktos peticijos iš esmės susijusios su tuo pačiu asmeniu, tais

pačiais faktais ir tais pačiais skundais (žr., *mutatis mutandis*, *Pauger prieš Austriją*, Nr. 24872/94, Komisijos 1995 m. sausio 9 d. nutarimas, DR 80-A, ir *Folgerø ir kiti prieš Norvegiją* (nutarimas), Nr. 15472/02, 2006 m. vasario 14 d.)“.

85. Šioje byloje Vyriausybė teigė, kad pareiškėjų skundas dėl besitęsiančios jų diskriminacijos nepakeitus KGB įstatymo buvo susijęs iš esmės su Teismo jau išnagrinėtais klausimais ir todėl tai yra Ministrų Komiteto klausimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 2 dalį. Teismas nepritaria šiai nuomonei ir pažymi šiame kontekste, kad pagal 32 straipsnio 2 dalį „kilus ginčui dėl Teismo jurisdikcijos, jį išsprendžia Teismas“. Kaip buvo nustatyta pirmiau, nėra įsikišimo į Ministrų Komiteto kompetenciją, suteiktą pagal 46 straipsnį, kai Teismas turi nagrinėti naują informaciją naujos peticijos kontekste (žr. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (Vgt) (Nr. 2)*, minėta pirmiau, §§ 66 ir 67; taip pat žr. naujausią bylą *Bochan prieš Ukrainą (Nr. 2) [DK]*, Nr. 22251/08, §§ 33 ir 34, 2015 m. vasario 5 d.).

86. Siekiant įsitikinti, ar šios peticijos yra naujos ir gali būti iš esmės atskirtos, remiantis pirmiau nurodyta praktika, nuo pradinių pareiškėjų peticijų Teismui, reikėtų remtis procesu po Teismo 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimų. Po šių sprendimų pirmasis ir antrasis pareiškėjai pateikė skundus administraciniuose teismuose dėl žalos atlyginimo už savavališką diskriminaciją. Šiose administracinėse bylose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškiai pripažino, kad Konvencija ir Teismo praktika tiesiogiai taikomos ginant žmogaus teises nacionaliniu lygmeniu ir kad teisės normų hierarchijoje Konvencija turi taikymo pirmenybę prieš nacionalinės teisės aktus.

87. Trečiasis pareiškėjas irgi pradėjo naują bylą siekdamas būti sugrąžintas į jo ankstesnįjį darbą privačioje telekomunikacijų bendrovėje „Omnitel“. Kaip ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad trečiojo pareiškėjo atleidimas iš darbo buvo neteisėtas pagal Konvenciją. Tačiau jis aiškiai pažymėjo, kad vis dar galiojant KGB įstatymo 2 straipsniui trečiojo pareiškėjo grąžinimo klausimas negali būti sprendžiamas teigiamai (žr. šio sprendimo 58 punktą). Tai, pasak Teismo, sudaro naują aktualų elementą, kurį pirmasis pareiškėjas laikė aiškiai prieštaraujančiu ankstesniems Teismo sprendimams trijų pareiškėjų bylose.

88. Taigi Teismas mano, kad atsižvelgiant į tai, kad KGB įstatymas nebuvo nustojęs galioti, taip pat į pirmiau paminėtus aspektus ir prieštaringas administracinių ir bendrosios kompetencijos teismų išvadas, Konvencijos 35 straipsnio 2 dalies b punkto požiūriu buvo „reikšminga nauja informacija“ dėl buvusių KGB kadrinių darbuotojų, įskaitant tris pareiškėjus, teisių, kuri pagal Konvenciją gali kelti naują Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą.

89. Teismas toliau pažymi, kad nors Ministrų Komitetas jau buvo pradėjęs Teismo sprendimų pareiškėjų bylose vykdymo priežiūrą, dar nebuvo priimta galutinė rezoliucija šiose bylose (žr. *Emre prieš Šveicariją (Nr. 2)*, Nr. 5056/10, § 42, 2011 m. spalio 11 d.).

90. Todėl Teismas pripažįsta, kad trijų pareiškėjų skundai suderinami *ratione materiae* su Konvencijos ir jos protokolų nuostatomis.

91. Teismas toliau mano, kad trijų pareiškėjų skundai nėra akivaizdžiai nepagrįsti Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punkto požiūriu ir nėra nepriimtini kokių nors kitu pagrindu. Taigi skundai turi būti pripažinti priimtinais.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjai

92. Pirmasis pareiškėjas pripažino, kad buvo įregistruotas Šiaulių darbo biržoje, kuri ėmėsi tam tikrų veiksmų, kad padėtų jam įsidarbinti. Tačiau jam buvo siūlomos tik darbo vietos, pavyzdžiui, vadybininko, kurios nebuvo jam uždraustos pagal KGB įstatymą. Kitaip tariant, jam nebuvo siūlomos darbo vietos privačiame sektoriuje, kuriose jis negalėjo įsidarbinti iki Teismo sprendimo, nes vis dar galiojo draudimas dirbti sektoriuose, nustatytuose KGB įstatymo 2 straipsnyje. Taigi Lietuvos institucijos ir ypač Šiaulių darbo birža nesiekė įgyvendinti pirmojo pareiškėjo teisių pagal Konvencijos 8 ir 14 straipsnius. Taip pat jos savo veiksmais nepadėjo atitaisyti Teismo nustatyto pažeidimo. Galiausiai jis pažymėjo, kad baigė Lietuvos sporto universitetą ir turėjo sporto trenerio kvalifikaciją, pagal kurią jis galėjo dirbti treneriu mokyklose. Tačiau darbas švietimo įstaigoje nebuvo ir negalėjo būti pasiūlytas jam iki ribojimų, nustatytų KGB įstatyme, galiojimo paskutinės dienos.

93. Antrasis pareiškėjas pripažino, kad jis buvo įrašytas į advokatų padėjėjų sąrašą nuo 2006 m. kovo 29 d. Tačiau tai buvo viena iš profesijų privačiame sektoriuje, pagal kurią jis galėjo teoriškai dirbti pagal savo išsilavinimą ir kvalifikaciją, bet kuri buvo uždrausta jam dėl to, kad KGB įstatymas nebuvo pakeistas.

94. Trečiasis pareiškėjas nurodė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atsisakymas grąžinti jį į darbą „Omnitel“ puikiai parodė, kad KGB įstatyme nustatyti ribojimai buvo jam taikomi net ir Teismui priėmus jam palankų sprendimą, todėl sukėlė tolesnę diskriminaciją. Jis ginčijo Vyriausybės argumentą, kad Lietuvos darbo teisės nuostatos buvo nepalankios jo grąžinimui į darbą. Pripažindamas, kad valstybės laisvos pasirinkti Teismo sprendimų vykdymo būdus, trečiasis pareiškėjas manė, kad svarbu pažymėti, kad ši laisvė neleido joms sustabdyti Konvencijos taikymo laukiant atitinkamos reformos pabaigos (jis rėmėsi *Vermeire*, minėta pirmiau, § 26). Nors ir nesant objektyvių priežasčių nekeisti KGB įstatymo, pakeitimas nebuvo padarytas dėl politinės valios stokos. Trečiasis pareiškėjas tvirtino, kad jo byla buvo panaši į kitą politiškai jautrią bylą, *L prieš Lietuvą* (Nr. 27527/03, § 74, ECHR 2007-IV), tuo, kad valstybė sumokėjo

kompensaciją, užuot pakeitusi Konvenciją pažeidžiančius įstatymus. Taigi Teismo sprendimų nevykdymas Lietuvoje tapo sisteminiu.

(b) Vyriausybė

95. Nagrinėdama pirmojo pareiškėjo individualią situaciją, Vyriausybė tvirtino, kad nebuvo įrodymų, jog tai, kad valstybė nepakeitė KGB įstatymo laiku, nepertraukiamai pažeidinėjo jo teises. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė, kad pirmasis pareiškėjas nepateikė jokios konkrečios informacijos, kas ir kada atsisakė jį įdarbinti dėl ribojimų, formaliai nustatytų KGB įstatyme. Pirmasis pareiškėjas taip pat nepateikė įrodymų apie tai, kad jis negalėjo gauti konkrečių darbo pasiūlymų dėl savo KGB praeities. Svarbiausia, pirmasis pareiškėjas neskundė nacionaliniuose teismuose jokio tariamo atsisakymo, jeigu tokių buvo, teigdamas, kad jam buvo uždrausta kreiptis dėl konkretaus darbo. Vyriausybė taip pat manė, kad privačios įmonės, kuriose buvo atsisakyta įdarbinti pirmąjį pareiškėją, nepateko į privataus sektoriaus sritis, nustatytas KGB įstatymo 2 straipsnyje. Šiuo požiūriu Vyriausybė taip pat pareiškė, kad pirmasis pareiškėjas tiesiog darė prielaidą, remdamasis tuo faktu, kad KGB įstatymas nepakeistas. Iš tikrųjų jis pats dažnai atsisakydavo įvairių darbo pasiūlymų. Galiausiai jis nutraukė darbo paiešką Šiaulių darbo biržoje prieš kelias dienas, iki formalūs ribojimai nustojo galioti. Taigi gali būti daroma prielaida, kad jis norėjo išlaikyti bedarbio statusą, o ne iš tiesų ieškoti darbo.

96. Dėl antrojo pareiškėjo individualios situacijos, jis nepateikė jokių įrodymų, kad buvo diskriminuojamas dėl jo KGB praeities. Šis faktas buvo patvirtintas Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme. Be to, pasak Vyriausybės, nuo 2006 m. kovo 29 d. antrasis pareiškėjas buvo įrašytas į advokatų padėjėjų sąrašą (siekiant tapti advokatu toks įrašymas būtinas) ir Lietuvos advokatūra jam netaikė jokių ribojimų. Vyriausybė tvirtino, kad 2009 m. gegužės 14 d. antrasis pareiškėjas pateikė reikalaujamą dvejų metų praktikos ataskaitą, kurią patvirtino Advokatūra. Jis buvo įrašytas į asmenų, siekiančių laikyti advokatų kvalifikacinį egzaminą, sąrašą. Be to, remiantis Vyriausybės turima informacija, bylai reikšmingu laikotarpiu jis gaudavo pajamas iš kelių privačių įmonių.

97. Vyriausybė taip pat manė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atsisakymas grąžinti trečiąjį pareiškėją į jo ankstesnį darbą telekomunikacijų bendrovėje „Omnitel“ po Teismo sprendimo nesukėlė naujo jo teisių pažeidimo. Priešinga išvada reikštų atsakovės valstybės vertinimo laisvės atėmimą vykdant Teismo sprendimus, nes tai būtų tiesioginis reikalavimas imtis konkrečių priemonių, kurios nekyla iš Teismo sprendimo byloje *Rainys ir Gasparavičius* (minėta pirmiau). Taigi nacionalinio proceso atnaujinimas buvo tinkama Teismo sprendimo vykdymo priemonė.

98. Vyriausybė taip pat manė, kad svarbu pažymėti, jog nagrinėdamas trečiojo pareiškėjo bylą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė Konvencijos nuostatų veiksmingo įgyvendinimo poreikį ir atkreipė dėmesį į

tai, kad Lietuva turi tam tikrą diskreciją, nustatydamą šių nuostatų įgyvendinimo užtikrinimo priemonės. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo manymu, civilinio proceso atnaujinimas remiantis Civilinio proceso kodekso 366 straipsnio 1 dalimi buvo viena iš tokių priemonių. Svarbiausia, keisdamas žemesniosios instancijos teismų argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas tiesiogiai rėmėsi Teismo 2005 m. balandžio 7 d. sprendimu ir pripažino, kad trečiojo pareiškėjo atleidimas iš darbo dėl jo buvusio KGB kadrinio darbuotojo statuso neteisėtas pagal Konvenciją (žr. šio sprendimo 58 punktą).

99. Dėl trečiojo pareiškėjo individualios situacijos, Vyriausybės manymu, atleidimo pripažinimas neteisėtu tiesiogiai remiantis Teismo sprendimu ir teisingo atlyginimo sumokėjimas buvo tinkamas Teismo sprendimo įvykdymas. Vyriausybė taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Teismo sprendimas nereiškė įpareigojimo grąžinti trečiąjį pareiškėją į jo ankstesnį darbą privačioje telekomunikacijų bendrovėje. Priešingai, Teismas nustatė trečiajam pareiškėjui teisingą atlyginimą ne tik už neteisėtą atleidimą, bet už būsimą turtinę žalą. Be to, pagal vidaus teisę buvo du alternatyvūs būdai, kaip atitaisyti neteisėtą atleidimą. Jeigu neteisėtai atleisto asmens grąžinti nebūtų įmanoma, jam Darbo kodekso 297 straipsnyje nustatyta kompensacija. Abi alternatyvos buvo laikomos tolygiomis ir galėjo būti panaudotos ginant neteisėtai atleisto darbuotojo darbo teises. Šiuo požiūriu teismams, nagrinėjantiems bylą ir pasirenkantiems vieną iš alternatyvų, bylos šalių reikalavimai nebuvo privalomi. Pagal Civilinio proceso kodekso 418 straipsnį teismai turėjo teisę savo iniciatyva pasirinkti alternatyvias priemones darbuotojo teisėms apginti sumokant kompensaciją (žr. šio sprendimo 68 punktą). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į kompensaciją už Konvencijos pažeidimą, bet atsižvelgiant į tai, kad valstybė jau išmokėjo kompensaciją po Teismo sprendimo, nebuvo pagrindo nustatyti antrą žalos atlyginimą tais pačiais pagrindais.

100. Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad, kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, antrojo proceso metu trečiasis pareiškėjas nebeturėjo reikalaujamos kvalifikacijos teisininko pareigoms eiti (žr. šio sprendimo 49 punktą).

2. Teismo vertinimas

a) Dėl trijų pareiškėjų skundo pagal Konvencijos 46 straipsnį

101. Teismas primena, jog trys pareiškėjai tvirtino, kad valstybė neužtikrino pagarbos jų teisėms, net po to, kai Teismas priėmė jiems palankų sprendimą, ir todėl taip pat pažeidė Konvencijos 46 straipsnį.

102. Dėl trijų pareiškėjų nuorodos į Konvencijos 46 straipsnį, Teismas pastebi, kad savo ankstesniuose sprendimuose byloje *Sidabras ir Džiautas* ir byloje *Rainys ir Gasparavičius* (minėtos), rezoliucinėje dalyje ar

motyvuojamojoje dalyje, nenustatė jokių individualių ar bendrųjų priemonių, kurių turi imtis Vyriausybė. Be to, Teismas anksčiau motyvuojamojoje ir rezoliucinėje dalyse konstatavo, kad buvo Konvencijos materialiosios nuostatos (šiuo atveju 8 straipsnio), taikomos kartu su 46 straipsniu, pažeidimas, anksčiau Teismui jau nustatčius pažeidimą to paties pareiškėjo byloje (žr. *Emre prieš Šveicariją* (Nr. 2), minėta pirmiau). Kaip ir šioje byloje sprendimas, priimtas *Emre* (Nr. 2), buvo suderinamas su Teismo Didžiosios kolegijos sprendimu *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją* (Nr. 2) (minėta pirmiau) ta apimtimi, kuria Teismas nustatė, kad turi jurisdikciją nagrinėti, ar nacionalinio teismo priimtas sprendimas nustatčius pažeidimą Strasbūre atitiko 46 straipsnio reikalavimus. Tačiau jis žengė toliau, nes *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* byloje Didžioji kolegija formaliai nenustatė 46 straipsnio pažeidimo. Teismo išvados *Emre* (Nr. 2) buvo padarytos naujo proceso nacionaliniu lygmeniu kontekste, kuris buvo tiesiogiai susijęs su nacionalinių teismų aiškinimu ir taikymu ankstesnio Teismo sprendimo pareiškėjo byloje. Taigi Teismas manė, kad „sprendimo tinkamiausias įvykdymas, kuris labiausiai atitiktų *restitutio in integrum* principą, būtų paprasčiausiai nedelsiant panaikinti pareiškėjui taikomą išsiuntimo priemonę“ (žr. *Emre* (Nr. 2), minėta pirmiau, § 75).

103. Teismas pažymi, kad savo sprendime byloje *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN ir kiti prieš Bulgariją* (Nr. 2) (Nr. 41561/07 ir 20972/08, § 66, 2011 m. spalio 18 d.) pažymėjo, kad labai abejotina, ar 46 straipsnio 1 dalis galėtų būti laikoma suteikiančia pareiškėjui teisę, ginamą Teisme pagal individualią peticiją. Nors Teismas gali nagrinėti, ar priemonės, kurių ėmėsi atsakovė valstybė, vykdydama vieną iš Teismo sprendimų, suderinamos su Konvencijos materialiosiomis nuostatomis (žr. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)* (Nr. 2), minėta pirmiau, §§ 61–68 ir 78–98), jis nuolat nusprendavo, kad neturi jurisdikcijos tikrinti pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį, ar Susitaranti Šalis laikėsi įsipareigojimų, nustatytų jai viename iš Teismo sprendimų (žr. *Akdivar ir kiti prieš Turkiją* (50 straipsnis), 1998 m. balandžio 1 d., § 44, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-II; *Mehemi* (Nr. 2), minėta pirmiau, § 43; *Haase ir kiti prieš Vokietiją* (nutarimas), Nr. 34499/04, 2008 m. vasario 7 d.; *Wasserman prieš Rusiją* (Nr. 2), Nr. 21071/05, § 31 *in fine*, 2008 m. balandžio 10 d.; *Burdov prieš Rusiją* (Nr. 2), Nr. 33509/04, § 121, ECHR 2009; ir *Kafkaris prieš Kiprą* (nutarimas), Nr. 9644/09, § 74, 2011 m. birželio 21 d.). Tokios pat nuomonės laikėsi ir buvusi Komisija (žr. *Times Newspapers Ltd. ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 10243/83, Komisijos 1985 m. kovo 6 d. nutarimas, *Decisions and Reports* (DR) 41, p. 123; *Ruiz-Mateos ir kiti prieš Ispaniją*, Nr. 24469/94, Komisijos 1994 m. gruodžio 2 d. nutarimas, DR 79-B, p. 141; ir *Oberschlick prieš Austriją*, Nr. 19255/92 ir 21655/93, Komisijos 1995 m. gegužės 16 d. nutarimas, DR 81-A, p. 5). Nauji 4 ir 5 punktai, kuriais buvo

papildytas 46 straipsnis pagal Keturioliktojo protokolo 16 straipsnį, atrodo, taip pat tai patvirtina.

104. Atsižvelgdamas į šios bylos faktines aplinkybes, Teismas mano, kad pirmiau minėtas požiūris byloje *The United Macedonian Organisation Ilinden – Pirin ir kiti (Nr. 2)* yra ypatingai reikšmingas trijų pareiškėjų skundui pagal 46 straipsnį. Teismas pažymi, kad ši byla iš esmės skiriasi nuo *Emre prieš Šveicariją (Nr. 2)* (minėta pirmiau) dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirmą, skirtingai nuo situacijos *Emre (Nr. 2)*, aišku, kad šioje byloje Vyriausybė vykdė ankstesnius Teismo sprendimus nuo 2005 m. dėl trijų pareiškėjų tiek, kiek tai susiję su pagal 41 straipsnį Teismo priteistos kompensacijos sumokėjimu už turtinę ir neturtinę žalą. Antra, nors KGB įstatymo panaikinimas būtų tinkamiausia bendroji priemonė Vyriausybei atitaisyti nacionalinei teisinei situacijai, sudariusiai pagrindą Teismo 2004 ir 2005 m. sprendimams, pagal 46 straipsnį Ministrų Komitetas turi prižiūrėti tokių bendrųjų priemonių vykdymą.

105. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir pažymėdamas, kad bet kuriuo atveju klausimai, kurie galėtų kilti pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį, glaudžiai susiję su klausimais, kylančiais pagal Konvencijos 14 straipsnį, taikomą kartu su Konvencijos 8 straipsniu, Teismas nagrinės skundą tik pagal pastarąsias nuostatas (žr., *mutatis mutandis*, *The United Macedonian Organisation Ilinden – Pirin ir kiti (Nr. 2)*, minėta pirmiau, § 67).

(b) Pagrindiniai principai, nustatyti ankstesnėje byloje

106. 2005 m. Teismo sprendimo 36–38 punktuose trečiojo pareiškėjo byloje (žr. *Rainys ir Gasparavičius*, minėta pirmiau), Teismas konstatavo:

„36. Pateisindama šį skirtumą, Vyriausybė teigė, kad Įstatymo taikymas buvo proporcingas atsižvelgiant į teisėtą valstybės nacionalinio saugumo apsaugos interesą, nustatant įsidarbinimo apribojimus tokiems kaip pareiškėjai asmenims dėl jų lojalumo valstybei stokos. Tačiau Teismas pabrėžia, kad valstybės nustatyti apribojimai įsidarbinti privačioje kompanijoje dėl lojalumo valstybei stokos negali būti pateisinami Konvencijos požiūriu tokia pat apimtimi, kaip ir apribojimai įsidarbinti valstybės tarnyboje (žr. *Sidabras ir Džiautas*, §§ 57–58). Be to, Įstatymo pavėluotas priėmimas, nustatant pareiškėjams ginčijamus įsidarbinimo ribojimus praėjus dešimtmečiui po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ir pareiškėjų tarnybos KGB nutraukimo, skatina manyti, kad Įstatymo taikymas pareiškėjams buvo diskriminacinė priemonė (loc. cit., § 60). Atsakovei Vyriausybei nepavyko paneigti, kad pareiškėjų negalėjimas verstis jų buvusiomis profesijomis, atitinkamai teisininku privačioje telekomunikacijų bendrovėje ir advokatu, bei besitęsiantis negalėjimas įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl jų „buvusio KGB kadrinio darbuotojo“ statuso pagal Įstatymą yra neproporcinga ir todėl diskriminacinė priemonė, net atsižvelgiant į siekiamų tikslų teisėtumą (žr., *mutatis mutandis*, *Sidabras ir Džiautas*, minėta pirmiau, §§ 51–62).

37. Taigi buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis, taikant kartu su 8 straipsniu.

38. Teismo manymu, kadangi jis nustatė Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą, nebūtina spręsti, ar atskirai buvo pažeistas 8 straipsnis (ibid., § 63)“.

c) Minėtų principų taikymas šioje byloje*i) Dėl pirmojo ir antrojo pareiškėjų*

107. Teismas pažymi, kad remiantis pirmiau minėtu sprendimu trečiojo pareiškėjo pirmojoje byloje (žr. *Rainys ir Gasparavičius*, minėta pirmiau, § 36) galima teigti, kad visų pirma pareiškėjai, tvirtinantys, kad KGB įstatymas buvo diskriminacinis, turi įtikinamai įrodyti, kad buvo padarytas diskriminacinis veiksmas, atleidžiant iš ankstesniojo darbo ar užkertant kelią įsidarbinti dėl galimo darbdavio atsisakymo priimti į darbą privačiame sektoriuje. Jeigu pareiškėjams pavyks įtikinamai įrodyti įstatymo tiesiogines pasekmes jiems, Vyriausybė turės „paneigti, kad pareiškėjų negalėjimas verstis jų buvusiomis profesijomis ... ir besitęsiantis negalėjimas įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl jų „buvusio KGB kadrinio darbuotojo“ statuso pagal įstatymą yra neproporcinga ir todėl diskriminacinė priemonė, net atsižvelgiant į siekiamų tikslų teisėtumą“ (žr. *ibid*, § 36).

108. Remdamasis tuo, kas išdėstyta pirmiau, Teismas turės nustatyti, ar pirmasis ir antrasis pareiškėjai įtikinamai įrodė, kad KGB įstatymas vėl turėjo tiesioginių pasekmių jiems, užkirsdamas kelią įsidarbinti privačiame sektoriuje, tam, kad perkeltų įrodinėjimo našta ir prašytų Vyriausybės paneigti diskriminacinės priemonės buvimą, pažeidžiant 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu.

109. Nagrinėdamas pirmojo pareiškėjo bylos faktines aplinkybes, Teismas primena, kad nuo 1999 m. Šiaulių darbo birža šiam pareiškėjui teikdavo pagalbą persikvalifikuojant ir ieškant kito darbo. Teismas negali neatkreipti dėmesio į faktą, kad pirmoje pažymoje, kurią išdavė Šiaulių darbo birža, buvo nurodyta, kad pirmasis pareiškėjas „neįdarbintas dėl taikomų apribojimų“ (žr. šio sprendimo 17 punktą). Jo neįdarbinimo priežastys buvo plačiau paaiškintos 2007 m. gruodžio 28 d. Šiaulių darbo biržos rašytiniame atsakyme Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui. Remdamasis šia informacija, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, kad nebuvo įrodyta, jog priėmus Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimą pirmasis pareiškėjas iš tiesų negalėjo įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl jam taikomų apribojimų, nustatytų KGB įstatyme. Be to, pirmasis pareiškėjas nepateikė jokios konkrečios informacijos, kas ir kada atsisakė jį įdarbinti dėl šių apribojimų (žr. šio sprendimo 23 ir 24 punktus). Atsižvelgdamas į turimus dokumentus, Teismas pažymi, kad niekas nepaneigia nacionalinio teismo išvados, kad po 2004 m. rugpjūčio, t. y. po Teismo sprendimo jo byloje, pirmasis pareiškėjas nebuvo įdarbintas dėl pateisinamų priežasčių, būtent dėl reikalaujamos kvalifikacijos stokos (žr. šio sprendimo 17 ir 23 punktus). Esant tokioms aplinkybėms taip pat svarbu pažymėti, kad pats pareiškėjas atsisakė tam tikrų darbo pasiūlymų, apsunkindamas savo situaciją (žr. šio sprendimo 25 punktą).

110. Antrasis pareiškėjas pripažino, kad buvo advokato padėjėjas nuo 2006 m. Taigi Teismas mano, kad antrasis pareiškėjas nepagrindė teiginio,

kad po Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo byloje *Sidabras ir Džiautas* jis vis dar buvo diskriminuojamas dėl savo statuso. Be to, jis pats pripažino niekada nesiekęs gauti kito darbo privačiame sektoriuje (žr. šio sprendimo 37 punktą).

111. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas konstatuoja, kad pirmasis ir antrasis pareiškėjai įtikinamai neįrodė Teisme, kad buvo diskriminuojami po Teismo sprendimų jų byloje.

112. Taigi Konvencijos 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu, nebuvo pažeistas šių dviejų pareiškėjų atžvilgiu.

ii) Dėl trečiojo pareiškėjo

113. Vertindamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 20 d. nutartį trečiojo pareiškėjo byloje, Teismas pažymi, kad kasacinis teismas pripažino, jog trečiojo pareiškėjo atleidimas iš darbo buvo neteisėtas pagal Konvenciją (žr. šio sprendimo 58 punktą). Trečiasis pareiškėjas manė, kad tinkamiausias Teismo sprendimo įvykdymas jo byloje, labiausiai atitinkantis *restitutio in integrum* principą, būtų tiesiog jo grąžinimas į buvusį darbą „Omnitel“.

114. Teismas pažymi, kad ne jam spręsti, ar Darbo sutarties įstatymo ar Darbo kodekso nuostatos buvo taikytinos trečiojo pareiškėjo byloje ir ar Lietuvos teismai suklydo, negrąžindami pareiškėjo į jo buvusį darbą „Omnitel“. Tačiau Teismas pažymi, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apribojo savo analizę klausimu dėl Konvencijos ir Teismo sprendimų vietos Lietuvos teisėje. Nors Vyriausybė ir „Omnitel“ tvirtino, kad trečiasis pareiškėjas buvo negrąžintas į jo ankstesnį darbą telekomunikacijų bendrovėje dėl ekonominių, technologinių ir organizacinių priežasčių (žr. šio sprendimo 55 ir 99 punktus), Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne tik nenagrinėjo šių priežasčių, bet ir pripažino, kad kiti proceso šalių kasaciniuose skunduose pateikti argumentai nebuvo teisiškai reikšmingi (žr. šio sprendimo 60 punktą). Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškiai konstatavo, kad „tebegaliojant KGB įstatymui, ...negali būti teigiamai sprendžiamas trečiojo pareiškėjo grąžinimo į darbą klausimas“ (žr. šio sprendimo 58 punktą).

115. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas pakartoja savo išvadas trečiojo pareiškėjo ankstesnėje byloje, kad KGB įstatymo 2 straipsnio taikymas jo situacijai, neleidžiant jam įsidarbinti privačiame sektoriuje dėl jo „buvusio KGB kadrinio darbuotojo“ statuso buvo neproporcinga priemonė, pažeidžianti 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu (žr. *Rainys ir Gasparavičius*, minėta pirmiau, §§ 36 ir 37).

116. Atsižvelgdamas į pirmiau minėtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teiginį atnaujintame nacionaliniame procese, išnagrinėtame šioje byloje, Teismas mano, kad Vyriausybė įtikinamai neįrodė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuoroda į KGB įstatymą nebuvo lemiamas teisinis pagrindas, dėl kurio trečiojo pareiškėjo reikalavimas sugrąžinti į darbą buvo

atmestas. Taigi šioje byloje buvo pažeistas 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

117. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą“.

A. Žala

118. Trečiasis pareiškėjas reikalavo 194 854 litų (Lt; apytiksliai 56 479 eurų (Eur)) turtinei žalai, patirtai negaunant darbo užmokesčio, atlyginti. Suma buvo apskaičiuota atsižvelgiant į mėnesių skaičių nuo jo atleidimo 2000 m. vasario 23 d. iki 2008 m. spalio 23 d., iš viso 104 mėnesius. Jis pateikė „Omnitel“ raštą, kuriame buvo nurodyta, kad jo sutarties nutraukimo dieną jo atlyginimas buvo 4 040 Lt. Trečiasis pareiškėjas taip pat reikalavo 50 000 Lt (apytiksliai 14 493 Eur) neturtinei žalai atlyginti, kurią jis patyrė dėl to, kad Lietuvos teismai negrąžino jo į „Omnitel“.

119. Vyriausybė ginčijo tokį reikalavimą. Ji teigė, kad teisingas atlyginimas, nustatytas trečiajam pareiškėjui Teismo 2005 m. balandžio 7 d. sprendimu, padengė ir būsimą turtinę žalą. Ji taip pat pažymėjo, kad trečiasis pareiškėjas buvo įdarbintas ir gaudavo pajamas bylai reikšmingu laikotarpiu. Taigi jo reikalavimai dėl turtinės žalos atlyginimo buvo nepagrįsti.

Galiausiai Vyriausybė nurodė, kad nėra priežastinio ryšio tarp reikalaujamo neturtinės žalos atlyginimo ir trečiojo pareiškėjo teisių pažeidimo pagal Konvenciją.

120. Teismas pakartoja, kad jis nustatė Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą. Taigi yra aiškus priežastinis ryšys tarp tariamai patirtos turtinės žalos ir Teismo pripažinto Konvencijos pažeidimo. Tačiau atsižvelgdamas į sprendimo 47 punktą byloje *Rainys ir Gasparavičius* Teismas pažymi, kad jis jau nustatė trečiajam pareiškėjui teisingą atlyginimą tiek už buvusią, tiek už būsimą turtinę žalą. Todėl Teismas atmeta trečiojo pareiškėjo reikalavimus šiuo pagrindu. Tačiau pareiškėjas turi teisę tvirtinti, kad jis vėl patyrė neturtinę žalą atnaujintame procese dėl grąžinimo į ankstesnį darbą. Taigi, atsižvelgdamas į ypatingas bylos aplinkybes, Teismas teisingumo pagrindais priteisia trečiajam pareiškėjui 6 000 Eur šiuo pagrindu.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

121. Trečiasis pareiškėjas reikalavo atlyginti 17 000 Lt (apytiksliai 4 900 Eur) bylinėjimosi išlaidas, patirtas bylinėjantis Teisme.

122. Vyriausybė teigė, kad pirmiau nurodyta suma per didelė.

123. Pagal Teismo praktiką pareiškėjas turi teisę į patirtų bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimą tik tokia apimtimi, kiek jos buvo pareiškėjo iš tikrųjų patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Šioje byloje, atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir minėtus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta priteisti 2 000 eurų sumą bylinėjimosi Teisme išlaidoms padengti.

C. Palūkanos

124. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS:

1. Vienbalsiai *skelbia* trijų pareiškėjų skundą dėl to, kad jie negalėjo įsidarbinti privačiame sektoriuje, priimtinu.
2. Keturiais balsais prieš tris *nusprendžia*, kad 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu, nebuvo pažeistas dėl to, kad pirmasis ir antrasis pareiškėjai negalėjo įsidarbinti privačiame sektoriuje.
3. Vienbalsiai *nusprendžia*, kad 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu, buvo pažeistas dėl to, kad trečiasis pareiškėjas negalėjo įsidarbinti privačiame sektoriuje.
4. Vienbalsiai *nusprendžia*, kad:
 - a) atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi trečiajam pareiškėjui sumokėti šias sumas:
 - i) 6 000 EUR (šešis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - ii) 2 000 EUR (du tūkstančius eurų) ir bet kokius trečiajam pareiškėjui taikytinus mokesčius bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti;
 - b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įsipareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.
5. Vienbalsiai *atmeta* kitus trečiojo pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

SPRENDIMAS SIDABRAS IR KITI PRIEŠ LIETUVĄ

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2015 m. birželio 23 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kancleris

Guido Raimondi
Pirmininkas

Atsižvelgiant į Konvencijos 45 straipsnio 2 dalį ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalį, šios atskirosios nuomonės pridedamos prie šio sprendimo:

- a) pritariamoji teisėjos Keller nuomonė;
- b) jungtinė pritariamoji teisėjų Spano ir Kjølbro nuomonė;
- c) jungtinė prieštaraujamoji teisėjų Sajó, Vučinić ir Garlicki nuomonė.

G.R.A.
S.H.N.

PRITARIAMOJI TEISĖJOS KELLER NUOMONĖ

1. Sutinku su pritariančiais kolegomis teisėjais Spano ir Kjølbros, kad ši byla kelia svarbų klausimą dėl Konvencijos 46 straipsnio. Aš irgi pritariu jų nerimui, kad bandymas sprendime suderinti prieštarinę Teismo praktiką skiriant šią bylą nuo *Emre prieš Šveicariją* (Nr. 2) (Nr. 5056/10, 2011 m. spalio 11 d.) nėra visiškai įtikinantis ir Teismas iš dalies nevertino tam tikrų svarbių klausimų, susijusių su Konvencijos 46 straipsniu. Tačiau nors mano kolegos teigia, kad Konvencijos 46 straipsnio objektas ir tikslas reikalauja nukrypimo nuo Teismo požiūrio *Emre* (Nr. 2) sprendime, turėčiau išnagrinėti Konvencijos alternatyvų aiškinimą, kuriuo siekiama atsižvelgti į platesnę Teismo besivystančio vaidmens perspektyvą vykdant jo sprendimus.

2. Pagal susiformavusią Teismo praktiką asmens skundas dėl to, kad valstybė nevykdo ar nesilaiko Teismo sprendimo, bus pripažintas nesuderinamu *ratione materiae* su Konvencijos nuostatomis (tarp daugelio pavyzdžių žr. *Günes prieš Turkiją* (nutarimas), Nr. 17210/09, 2013 m. liepos 2 d.). Tačiau kartu neginčijama, kad Ministrų Komiteto vaidmuo Teismo sprendimo vykdymo srityje neužkerta kelio Teismui nagrinėti naujos peticijos dėl priemonių, kurių ėmėsi atsakovė valstybė, vykdydama sprendimą, jeigu tokioje peticijoje yra reikšminga nauja informacija, susijusi su klausimais, neišnagrinėtais ankstesniame sprendime (žr. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją* (Nr. 2) [DK], Nr. 32772/02, §§ 61–63, ECHR 2009).

3. Kaip pažymėta mano kolegų pritariamajoje nuomonėje, dabartinė praktika šiuo klausimu skiriasi tam tikra apimtimi. *Emre* (no. 2) Antrojo skyriaus kolegija nustatė Konvencijos 46 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimą, *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN ir kiti prieš Bulgariją* (Nr. 2) (Nr. 41561/07 ir 20972/08, 2011 m. spalio 18 d.), Ketvirtojo skyriaus kolegija įvertino pareiškėjų skundą tik pagal 11 straipsnį, teigdama, kad „labai abejotina, ar 46 straipsnio 1 dalis gali būti laikoma suteikiančia pareiškėjui teisę, ginamą Teisme pagal individualią peticiją“ (§ 66).

4. Taigi esminis klausimas šioje byloje yra apimtis, kuria Teismas gali vertinti priimtinas vėlesnes peticijas ne tik dėl materialios teisės (kuri tariamai buvo pakartotinai pažeista), bet taip pat pagal 46 straipsnį. Šiuo požiūriu mano kolegos savo pritariamajoje nuomonėje teigia, kad Teismas paprastai neturėtų vertinti, ar sprendimas buvo tinkamai įvykdytas, nes tai yra užduotis, už kurią atsakingas tik Ministrų Komitetas, ir pagal Konvencijos 46 straipsnį asmenims nėra suteikiamos teisės, kuriomis galima būtų remtis Teisme.

5. Sutinku, kad pagal Konvencijos 46 straipsnį nesuteikiama atskira teisė, kuria atskirai galima remtis Teisme. Neabejotina, kad toks aiškinimas ne tik prieštarautų susiformavusiai pirmiau minėtai Teismo praktikai (žr. § 2), bet

taip pat iš esmės prieštarautų Teismo ir Ministrų Komiteto valdžių padalijimui (Konvencijos 46 straipsnio 2 dalis).

6. Tačiau tai, mano nuomone, neužkerta kelio Teismui vertinti priimtinos vėlesnės peticijos taip pat pagal 46 straipsnį, kaip jis tai darė sprendime *Emre* (Nr. 2). Iš tiesų, Didžioji kolegija jau konstatavo sprendime *VgT* (Nr. 2), kad Konvencija visuomet turi būti aiškinama sistemiškai ir nagrinėjant, ar buvo naujas materialios nuostatos pažeidimas, reikia atsižvelgti į veiksmingo Teismo sprendimų vykdymo svarbą Konvencijos sistemoje remiantis Konvencijos 46 straipsniu (žr. *VgT* (Nr. 2), § 83). Tame pačiame sprendime Didžioji kolegija rėmėsi Konvencijos 32 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią „Teismo jurisdikcija apima visus šios Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo klausimus, kurie jam pateikiami remiantis 33, 34, 46 ir 47 straipsniais“. Be to, Konvencijos 19 straipsnyje nustatyta, kad Teismo užduotis „užtikrinti, kad būtų laikomasi įsipareigojimų, kuriuos Aukštosios Susitariančiosios Šalys prisiėmė pagal šią Konvenciją ir jos protokolus“, vienas iš kurių, atrodo, yra įsipareigojimas vykdyti Teismo sprendimą (Konvencijos 46 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į *VgT* (Nr. 2) ir pirmiau minėtas Konvencijos nuostatas, nesu įsitikinusi, kad Teismo jurisdikcija nagrinėti priimtina vėlesnę peticiją taip pat pagal Konvencijos 46 straipsnį būtinai priklauso nuo asmens teisės ankstesnio pripažinimo pagal šį straipsnį. Skirtingai nei teigia mano pritariantys kolegos, pažeidimo procedūros inicijavimas pagal Konvencijos 46 straipsnio 4 dalį, atrodo, iš tiesų, patvirtina, kad Teismas gali nagrinėti sprendimo vykdymą pagal 46 straipsnį, nepaisant to, kad nėra individualios teisės šiuo požiūriu.

7. Žinoma, lieka sunki užduotis įsitikinti, kokiose situacijose Teismas galėtų išnagrinėti vėlesnę peticiją pagal 46 straipsnį ir padaryti išvadas šiuo požiūriu nesikišdamas į Ministrų Komiteto kompetenciją. Tikriausiai mes galėjome ištirti šį klausimą detaliau sprendime. Nors darome išvadą, kad pareiškėjų skundas pagal Konvencijos 46 straipsnį glaudžiai susijęs su skundu pagal 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu (žr. šio sprendimo 105 punktą), atskirdami jį nuo *Emre* (Nr. 2), nusprendėme skundą nagrinėti tik pagal pastarąsias nuostatas. Gali kilti klausimas, ar mūsų taikomas šios peticijos ir *Emre* (Nr. 2) atskyrimas įtikinamas (žr. šio sprendimo 104 punktą). Pavyzdžiui, teiginys, kad 1999 m. KGB įstatymo panaikinimas yra bendroji priemonė ir jos priežiūrą turi atlikti Ministrų Komitetas, atrodo, gali reikšti, kad Teismas gali nagrinėti tik individualiąsias priemones pagal 46 straipsnį. Mano nuomone, toks atskyrimas reikalautų tikslesnio pagrindimo.

8. Tokias atvejais kaip šis, matau du galimus kriterijus Teismo kompetencijai pagal Konvencijos 46 straipsnį nustatyti. Pirma, galima remtis materialiniu ryšiu tarp naujos peticijos ir nevykdymo klausimo. Kai naujas ar besitęsiantis Konvencijos pažeidimas yra (tiesioginis) Teismo ankstesnio sprendimo nevykdymo valstybėje rezultatas, labai dirbtina, jeigu tai net įmanoma, atskirti naujo ar besitęsiančio pažeidimo atsiradimą nuo vykdymo klausimų. Taigi Teismas turėtų turėti galimybę ne tik nagrinėti materialiąsias teises pagal Konvenciją, bet taip pat padaryti susijusią išvadą pagal Konvencijos 46 straipsnį dėl sprendimo vykdymo. Tačiau toks požiūris reikštų, kad precedentas byloje *Emre (Nr. 2)* iki šiol buvo taikomas labai ribotai (ypač žr. *Bochan prieš Ukrainą (Nr. 2)*, Nr. 22251/08 [DK], §§ 33–39, 2015 m. vasario 5 d.). Antra, būtų galima susieti Teismo kompetenciją nagrinėti vėlesnes peticijas su jo praktika pagal 46 straipsnį (plg. 9 punktą toliau). Pavyzdžiui, būtų galima teigti, kad Teismas gali tik padaryti išvadą pagal 46 straipsnį kartu su materialiąja nuostata tokiose bylose, kuriose jis ankstesniu sprendimu nurodė specialias priemones (individualiąsias ar bendrąsias) pagal 46 straipsnį. Taigi tokiose bylose Teismo jurisdikcija peržiūrėti jo sprendimų vykdymą gali būti pateisinama, nes Ministrų Komiteto veikimo laisvė atliekant priežiūros funkcijas jau žymiai sumažėjo dėl to, kad Teismas nurodė konkrečias priemones, būtinas pirmam sprendimui įvykdyti. Tačiau tokio antro požiūrio problema yra ta, kad iš tikrųjų byloje *Emre (Nr. 2)* Teismas savo pirmajame sprendime nenurodė, kaip jis turi būti vykdomas.

9. Galiausiai ši byla turėtų būti vertinama atsižvelgiant į Teismo vaidmens vykdant jo sprendimus platesnį kontekstą. Šiandien Konvencijos sistemoje sprendimo vykdymo užtikrinimas vis dažniau suprantamas kaip bendra daugybės veikėjų, įskaitant Teismą, atsakomybė¹. Tam tikrose situacijose Teismo praktika pagal 46 straipsnį vystosi nurodant konkrečias individualiąsias ar bendrąsias priemones, būtinas sprendimui įvykdyti (pavyzdžiui, žr. *Oleksandr Volkov prieš Ukrainą*, Nr. 21722/11, 2013 m. sausio 9 d., §§ 193 ir kt. punktai). Šiuo požiūriu visai neseniai Teismas pasirinko įdomią formuluotę byloje *Mukhitdinov prieš Rusiją* (Nr. 20999/14, 2015 m. gegužės 21 d., dar nėra galutinis). Šio sprendimo 109 punkte

¹ Organizacinio komiteto parengtas informacinis dokumentas seminarui EŽTT metų atidarymo proga, 2014 m. sausio 31 d., Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymas: pasidalijamoji teisminė atsakomybė? (žr.: http://www.echr.coe.int/Documents/Seminar_background_paper_2014_ENG.pdf).

„būdamas susirūpinęs dėl šio sprendimo privalomumo ir įvykdymo užtikrinimo“, Teismas manė, kad „turi pareigą išnagrinėti tam tikrus šios bylos aspektus pagal Konvencijos 46 straipsnį“. Klausimas, su kuriuo susidūrė nagrinėjamoje byloje, ir Teismo vaidmuo stadijoje, esančioje po Teismo sprendimo priėmimo, turi būti vertinami šiame besivystančiame kontekste, kuriame palaipsniui pripažintas Teismo papildomas vaidmuo vykdant jo paties priimtus sprendimus¹.

10. Apibendrinant, nėra tvirtinama, kad Konvencijos 46 straipsnis suteikia asmenims atskirą teisę, kuria galima remtis Teisme. Tačiau kai priimtinas reikalavimas dėl naujo ar besitęsiančio Konvencijos materialiosios nuostatos pažeidimo glaudžiai susijęs su ankstesnio Teismo sprendimo nevykdymu, yra svarbių priežasčių, kodėl Teismas galėtų taip pat vertinti pareiškėjų skundus pagal 46 straipsnį ir padaryti papildomą išvadą šiuo požiūriu. Nors toks požiūris negali nei atitikti tradicinės „Konvencijos išminties“, nei mano pritariančių kolegų siūlomo aiškinimo, jis yra suderinamas su Teismo besivystančiu vaidmeniu pagal Konvencijos 46 straipsnį ir dabartine tendencija suprasti vykdymą kaip bendrą atsakomybę. Taigi, mano nuomone, ši byla būtų buvusi gera galimybė aiškiau patvirtinti *Emre (Nr. 2)* sprendimą ir detaliau išaiškinti šio ypatingo precedento taikymo sritį.

² Linos-Alexander Sicilianos, ‘The Involvement of the European Court of Human Rights in the Implementation of its Judgments: Recent Developments Under Article 46 ECHR’, 32 Netherlands Quarterly Of Human Rights 3 (2014), 234–262.

JUNGTINĖ PRITARIAMOJI TEISĖJŲ SPANO IR KJØLBRO
NUOMONĖ

1. Ši byla kelia svarbų klausimą dėl Konvencijos 46 straipsnio nagrinėjant individualią peticiją, pateiktą Teismui po anksčiau priimto Teismo sprendimo, kuriuo buvo nustatytas Konvencijos pažeidimas.

2. Pareiškėjai skundėsi, kad nepanaikindama KGB įstatymo atitinkamų nuostatų Lietuva neįvykdė Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimo (Nr. 55480/00 ir 59330/00) ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimo (Nr. 70665/01) ir atitinkamai pažeidė jų teises pagal 46 straipsnį. Taigi peticija kelia klausimą, ar pagal Konvencijos 46 straipsnį asmenims suteikiama ginama teisė, kuria būtų galima remtis Teismui teikiamoje individualioje peticijoje.

3. Sprendime Teismas nepateikia aiškaus atsakymo į šį klausimą. Iš tikrųjų jis padaro išvadą, kad skundas pagal Konvencijos 46 straipsnį glaudžiai susijęs su skundu pagal 14 straipsnį, aiškinamą kartu su 8 straipsniu, ir todėl nusprendžia „nagrinėti skundą tik pagal pastarąsias nuostatas“ (žr. šio sprendimo 105 punktą).

4. Sprendime siekiama suderinti skirtingą Teismo praktiką šioje srityje, ypač *Emre prieš Šveicariją* (Nr. 2), Nr. 5056/10, 2011 m. spalio 11 d., ir *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN ir kiti prieš Bulgariją* (Nr. 2), Nr. 41561/07 ir 20972/08, 2011 m. spalio 18 d. Abiejose bylose pareiškėjai rėmėsi 46 straipsniu, bet Teismas laikėsi skirtingų požiūrių, nustatydamas, ar taikyti šį straipsnį faktinėms aplinkybėms. *Emre* sprendimo motyvuojamojoje ir rezoliucinėje dalyse Teismas nustatė 8 straipsnio, taikomo kartu su Konvencijos 46 straipsniu, pažeidimą (žr. 77 punktą ir rezoliucinės dalies 2 punktą). Tačiau byloje *Ilinden* Teismas konstatavo, kad „labai abejotina, ar 46 straipsnio 1 dalis gali būti laikoma suteikiančia pareiškėjui teisę, ginamą Teisme pagal individualią peticiją“ (§ 66). Todėl jis nagrinėjo skundą, remdamasis pareiškėjų nurodytomis materialiosiomis nuostatomis (§ 67).

5. Sprendime šioje byloje Teismas sprendžia skirtingos Teismo praktikos problemą, atskirdamas šią bylą nuo bylos *Emre* ir palaikydamas požiūrį, išreikštą byloje *Ilinden*. Tačiau, mūsų nuomone, Teismas turėjo aiškiai konstatuoti, kad pagal 46 straipsnį asmenims nėra suteikiama ginama teisė, kuria galima remtis Teismui teikiamoje individualioje peticijoje. Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, mūsų manymu, toks pagrindimas būtų buvęs labiau suderinamas su Konvencijos 46 straipsnio tekstu ir tikslu bei Teismo praktika.

6. Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigojo vykdyti galutinius Teismo sprendimus kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra (Konvencijos 46 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia ne tik atsakovės valstybės teisinį įsipareigojimą sumokėti sumas, Teismo priteistas kaip teisingą atlyginimą,

bet ir pasirinkti, prižiūrint Ministrų Komitetui, bendrąsias ir/ar, jeigu reikia, individualiąsias priemones savo vidaus teisės sistemoje, kad būtų nutrauktas Teismo nustatytas pažeidimas ir suteiktas tinkamiausias žalos atlyginimas už pažeidimo pasekmes, siekiant kiek įmanoma atkurti padėtį, buvusią iki pažeidimo (žr. *Ilaşcu ir kiti prieš Moldovą ir Rusiją* [DK], Nr. 48787/99, § 487, ECHR 2004-VII).

7. Ministrų Komitetas turi kompetenciją prižiūrėti Teismo galutinio sprendimo vykdymą (Konvencijos 46 straipsnio 2 dalis). Taigi Teismas negali nagrinėti asmens skundo dėl Teismo sprendimo nevykdymo valstybėje ar valstybės nesuteikto atlyginimo už Teismo anksčiau nustatytą pažeidimą. Remiantis Teismo praktika, toks skundas bus pripažintas nesuderinamu *ratione materiae* su Konvencijos nuostatomis (pavyzdžiui, žr. *Öcalan prieš Turkiją* (nutarimas), Nr. 5980/07, 2010 m. liepos 6 d.; *Steck-Risch ir kiti prieš Lichtenšteiną* (nutarimas) Nr. 29061/08, 2010 m. gegužės 11 d.; *Günes prieš Turkiją* (nutarimas), Nr. 17210/09, 2013 m. liepos 2 d.; ir *Bochan prieš Ukrainą* (Nr. 2) [DK], Nr. 22251/08, § 35, ECHR 2015).

8. Tačiau Ministrų Komiteto vaidmuo Teismo sprendimų vykdymo srityje neužkerta kelio Teismui nagrinėti naujos peticijos dėl priemonių, kurių ėmėsi atsakovė valstybė, vykdydama sprendimą, jeigu peticijoje yra reikšminga nauja informacija, susijusi su klausimais, nenagrinėtais ankstesniame sprendime (žr. *Bochan*, minėta pirmiau, § 33). Taigi Teismas galėtų, pavyzdžiui, patenkinti skundą dėl to, kad naujas bylos nagrinėjimas nacionaliniu lygmeniu vykdamas vieną iš Teismo sprendimų sukėlė naują Konvencijos pažeidimą (žr. *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) prieš Šveicariją* (Nr. 2) [DK], Nr. 32772/02, § 62, ECHR 2009).

9. Tai, kad naujos peticijos kontekste Teismas gali nagrinėti reikšmingą naują informaciją, kuri gali kelti naują Konvencijos pažeidimą, nepakeičia fakto, kad Teismas, kaip minėta, negali nagrinėti skundo dėl to, kad nevykdomas vienas iš jo sprendimų ar nesuteikiamas atlyginimas už Teismo anksčiau nustatytą pažeidimą.

10. Tokį Teismo jurisdikcijos aiškinimą individualiose peticijose patvirtina ir Keturioliktuoju protokolu papildyta Konvencijos 46 straipsnio 4 dalis, pagal kurią tam tikromis sąlygomis Ministrų Komitetas turi teisę inicijuoti pažeidimo procedūrą prieš valstybę, kuri, Ministrų Komiteto nuomone, atsisako vykdyti galutinį sprendimą byloje, kurios šalis ji yra. Tokiais atvejais Teismas turi spręsti, ar valstybė neįvykdė savo įsipareigojimų, kylančių iš sprendimo, kuriame nustatytas Konvencijos pažeidimas. Kaip Teismas konstatavo byloje *Bochan* (minėta pirmiau, § 33), „[k]lausimas dėl Teismo sprendimų vykdymo Aukštosiose Susitariančioiose

Šalyse nepatenka į Teismo jurisdikciją, jeigu toks klausimas nėra keliamas „pažeidimo procedūros“, numatytos Konvencijos 46 straipsnio 4 ir 5 dalyse, kontekste“.

11. Savo pradiniais 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimais, kuriais rėmėsi pareiškėjai šioje byloje, Teismas nustatė, kad KGB įstatymo 2 straipsnyje nustatytas draudimas pareiškėjams įsidarbinti įvairiose privataus sektoriaus srityse pažeidžia 14 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu, ir nurodė valstybei sumokėti jiems kompensaciją.

12. Ministrų Komitetas turi kompetenciją įvertinti, ar Lietuva, nepanaikindama KGB įstatymo reikšmingų nuostatų, neįvykdė savo įsipareigojimų, kylančių iš Teismo 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. sprendimų. Tačiau tai neužkerta kelio Teismui vertinti, ar KGB įstatymo pasekmės pareiškėjų byloje reiškė naują 14 straipsnio, taikomo kartu 8 straipsniu, pažeidimą, kaip iš tiesų ir buvo pripažinta šioje byloje.

13. Taigi, mūsų nuomone, Teismas turėjo aiškiai konstatuoti, kad pagal Konvencijos 46 straipsnį asmenims nėra suteikiama teisė, kuria galima remtis Teisme pagal individualią peticiją. Pripažįstame, kad tai reikštų nukrypimą nuo sprendimo byloje *Emre*, bet, mūsų manymu, atitiktų Konvencijos 46 straipsnio tekstą ir tikslą bei Teismo praktiką.

JUNGTINĖ PRIEŠTARAUJAMOJI TEISĖJŲ SAJÓ, VUČINIĆ IR GARLICKI NUOMONĖ

1. Deja, negalime sutikti su daugumos išvada, kad 14 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu, nebuvo pažeistas dėl to, kad pirmasis ir antrasis pareiškėjai negalėjo įsidarbinti privačiame sektoriuje.

Mūsų nuomone, ši byla kelia bent dvi rimtas Konvencijos aiškinimo problemas, bet nė viena iš jų nebuvo tinkamai išspręsta.

2. Daugumos pozicija pagrįsta tuo, kad nei pirmasis, nei antrasis pareiškėjas „įtikinamai neįrodė, kad buvo padarytas diskriminacinis veiksmas“ (107 punktą). Tik tariamai aukai sėkmingai pateikus tokį „įtikinamą įrodymą“, įrodinėjimo našta perkeliama Vyriausybei. Dauguma teisėjų remiasi sprendimo 36 punktu byloje *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą* (Nr. 70665/01 ir 74345/01, 2005 m. balandžio 7 d.), tačiau pažymėtina, kad šiame punkte nėra frazės „įtikinamai įrodė“.

Nesame tikri, kad šioje byloje gali būti taikomas „įtikinamo įrodymo“ reikalavimas. Abu pareiškėjai teigė, kad yra besitęsiančio KGB įstatymo galiojimo aukos. Kaip Teismas jau keletą kartų yra nusprendęs (pradedant nuo bylų *Klaas*¹, *Marckx*² ir *Dudgeon*³), vien tik įstatymo, leidžiančio įsikišimą į Konvencijos teisę, buvimo gali pakakti tam, kad būtų patvirtintas visų, kurie paveikti šio įstatymo, aukos statusas. Taigi bandymas apeiti tokį įstatymą nebūtinai turi būti reikalaujamas. Tai būtų ypač problemiška situacijose, kai toks bandymas galėtų užtraukti pareiškėjui (ar bet kuriems bendradarbiaujantiems asmenims) baudžiamąją ar administracinę atsakomybę. Tokiais atvejais iš pareiškėjų gali būti tik reikalaujama įrodyti, kad jie patenka į ginčijamo teisinio reguliavimo taikymo sritį.

3. Neabejotina, kad pareiškėjai, buvę KGB kadriniai darbuotojai, bylai reikšmingu laikotarpiu pateko į KGB įstatymo taikymo sritį. Tai patvirtino ir Teismas jo 2004 m. ir 2005 m. sprendimais.

Mūsų nuomone, niekas nepasikeitė pareiškėjų situacijoje po šių Teismo sprendimų, bent iki tol, kol KGB įstatymo [reikšmingos nuostatos] nustojo galioti. Nors Vyriausybė pranešė Ministrų Komitetui apie ketinimą pakeisti įstatymą, įstatymas nebuvo pakeistas. Tiesa, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išreiškė nuomonę, kad Teismo sprendimai, turėdami taikymo pirmenybę prieš KGB įstatymą, pašalino įstatyme nustatytą įsidarbinimo draudimą. Tačiau trečiojo pareiškėjo bandymas nepavyko, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutarė, kad atsisakymas sugrąžinti pareiškėją į jo ankstesnį darbą buvo neteisėtas, bet galiojantis („tebegaliojant KGB įstatymui..., negali būti teigiamai sprendžiamas trečiojo pareiškėjo grąžinimo į darbą klausimas“ – žr. šio sprendimo 58 punktą). Galima pagrįstai manyti, kad jeigu pirmasis ir antrasis pareiškėjai būtų siekę

¹ *Klaas prieš Vokietiją*, 1993 m. rugsėjo 22 d., A serija, Nr. 269.

² *Marckx prieš Belgiją*, 1979 m. birželio 13 d., A serija, Nr. 31

³ *Dudgeon prieš Jungtinę Karalystę*, 1981 m. spalio 22 d., A serija, Nr. 45.

įsidarbinti viename iš „uždraustų darbų“, tokia pat išvada būtų padaryta ir jų bylose. Atrodo, nebuvo veiksmingos teisinės gynybos priemonės, prieinamos pareiškėjams, ir todėl pareiškėjai neturėjo kreiptis į teismus, neturėdami laimėjimo perspektyvų.

Taip pat pažymėtina, kad pareiškėjų įsidarbinimo galimybės buvo netikros, nes pagal KGB įstatymą potencialiam privataus sektoriaus darbdaviui galėjo kilti administracinė atsakomybė.

Tokia nacionalinė teisė ir nacionalinių teismų praktika pakankamai parodo, kad įsidarbinimo draudimas vis dar veikė pirmąjį ir antrąjį pareiškėjus. Tai perkelia įrodinėjimo našta Vyriausybei ir, atrodo, akivaizdu, kad Vyriausybė negalėjo įtikinamai įrodyti, kad šie pareiškėjai nebuvo diskriminuojami.

4. Jokio praktinio bandymo nebuvimas, siekiant patikrinti KGB įstatymo tebesitęsiantį galiojimą, neatima iš pirmojo ir antrojo pareiškėjų aukos statuso.

5. Taigi šioje byloje turėjo būti nustatytas 14 straipsnio, taikomo kartu su 8 straipsniu, pažeidimas. Mūsų nuomone, dauguma suklydo, taikydama „įtikinamo įrodymo“ reikalavimą byloje, kurioje teisinis reguliavimas buvo tiesioginis įsikišimo šaltinis. Ši klaida bent iš dalies padaryta dėl to, kad tokio pobūdžio bylose nėra aiškiai nustatytų kriterijų dėl „aukos statuso“ ir „praktinio bandymo“. Kadangi šis sprendimas gali prisidėti prie tolesnės painiavos, laikas Didžiajai kolegijai išaiškinti šį klausimą.

6. Nėra aiškumo ir dėl to, ar gali būti nustatytas atskiras 46 straipsnio pažeidimas. Teismo praktikoje yra prieštaringi požiūriai ir Didžiajai kolegijai vertėtų įsikišti į *Emre⁴-Ilinden⁵* diskusiją, kaip pažymėta ir teisėjos Keller atskirojoje nuomonėje. Ši byla suteiktų puikią tokio įsikišimo galimybę. Pradiniai Teismo sprendimai neįvykdyti, Ministrų Komitetas negalėjo užtikrinti įvykdymo ir situacija peraugo į besitęsiantį (arba naują) pažeidimą.

7. Trumpai tariant, mes ne tik laikomės nuomonės, kad byla neteisingai išspręsta. Mes taip pat įsitikinę, kad abi pirmiau minėtos problemos turėtų būti apibūdintos kaip rimti klausimai, turintys įtakos Konvencijos aiškinimui ir taikymui Konvencijos 43 straipsnio 2 dalies požiūriu, ir todėl turėtų patraukti Didžiosios kolegijos dėmesį.

⁴ *Emre prieš Šveicariją* (Nr. 2), Nr. 5056/10, 2011 m. spalio 11 d.

⁵ *The United Macedonian Organisation Ilinden – PIRIN ir kiti prieš Bulgariją* (Nr. 2), Nr. 41561/07 ir 20972/08, 2011 m. spalio 18 d.